

Grafikai szemle

Havi-folyóirat
a grafikai ipar-
ágak számára
Szerkesztés
Wankó Vilmos

21. évfolyam · 11. szám · 1911. november

M
R
SZ

GRAFIKAI SZEMLE

XXI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1911 NOVEMBER

TIZENEGYEDIK SZÁM

Elődök és utódok.

Őszbecsavarodó haju, higgadt, meglett férfiak és alig pelyhes állu, sejtelmekkel telt ifjuság ül az asztal körül. Vitatkozunk. Annyi szép szó, nemes tartalomtól csöpögő mondat minden ajkon!

A vita tárgya: a modern magyar könyvnyomtató művészet összes fokait határoló, új, talán még csak jövőidőnek problémái. A két tábor más és más fegyverekkel harcol. A meglett széleskörű tudással, alapos ismeretekkel, sikeres gyakorlatokkal, bizonyos meglevő őrvényeknek megdönthetetlenségében vetett hittel. Az ifjak az ő érzéseiknek friss erejével, hangulataiknak zsarnoki önkényével, igazságaiknak átérzésével, reneszánszra sóvárgó vágygyal. Röpködnek az érvek, idézetek, logikai formulák. És mind a két fél érezi, hogy valami oly titkos elkeseredés, kéréllhetetlen ellentét ül a vitatkozók lelke mélyén, mint két ellenfél között, kik kegyelem nélkül sujtják a halálos csapást.

Ezek az elődök és utódok keserű összecsapásai. Nyissuk ki szemünket, hallgassuk értő fülekkel egymást tulszárnyaló, tulérvelő vitaközösait. Nemcsak a könyvnyomtató művészet terén, de a művészetek tágas, végtelenségbe tornyosuló mezején pazar virulásban, pompás tündöklésben illatozó virágfajták sokféleségén érezni fogjuk, hogy az „idő fordulása” nemcsak elképzelhető legkörmönfontabb esetben dajkamese, hanem csakugyan létező, állandóan észlelhető folyamat. A világszellem állandó átalakulásban van s mint ahogy egy megolvadó jégcsarnok minden vizmolekulája átalakul, amint cseppfolyóssá válik: úgy az átalakuló korszellem is minden szellemi molekula keretében más állapotot teremt, mint amilyent e szellemi molekula elődjétől örökölt. Az átalakulási folyamat folytonos ugyan, de koronként érezhetőbbé válik. Amikor ugyanis a későbbi idők szülötteiben a korszellem átalakulása élesebben, határozottabban szemlélhető, úgy érezhető jellemvonásokat fejleszt és amikor ily jellemvonásokkal felruházott egyének eléggé észrevehető számmal vegyülnek a már avulásnak indult korszellem képviselői közé: akkor élénkebben érezzük, hogy a világ folyása valamely fordulóponthoz, új idő küszöbéhez érkezett.

Az idő fordulásának állandó forgatagában azonban addig, míg csakugyan érezhetővé válik az idő kerekének forgása, számos egymásba átsuhanó, átolvadozó átalakulási stádium észlelhető. Így a könyvnyomtató művészet életében négy átalakulási stádium állapítható meg és fogadható el. Az első ilyen stádium az *izlésnek, érzésnek* a változása. Érdekes tünemény, hogy az érzéseknek az a legfinomabb kategóriája, melyeket *esztétikai érzéseknek* nevezünk, melyekből a szép kultusza és általában a művészi izlés születik: sokkal érzékenyebb mutatója az idő változásának, mint az ész, az értelem. Olyan igen érzékeny műszerhez hasonlatos, mely igen távol meginduló földrendést is jelez már akkor, midőn minden többi eszközeink változatlanok maradnak. Innen magyarázható tehát, hogy a művészeti forradalmak, az új esztétikák mindig megelőzik az elméleti átalakulásokat és azokat mintegy előre sejtetik. Itt kizárólag csak szépérzékéről esik szó, mely szépérzék kifejezése az esztétika által történik. Az *esztétika* alatt értendő a művészet, amely nemesebbé teszi a szívet, fejleszt

KÉRELEM!

A magyar nyomdák főnökeit és művezetőit, valamint a mesterszedő szaktársakat is tisztelettel felkérjük, hogy a nyomdák 1912-ik évi ajándéknaptáiraiból egy-egy példányt lapunk szerkesztőségének megküldeni kegyeskedjenek. Rendkívüli örömrünkre szolgálna, ha a nyomdákban készülő és szaktechnikai szempontból figyelemre méltó újvívi üdvözlőlapok egy-egy példányát is szerkesztőségünk rendelkezésére bocsátanák. Ugy a naptárak, mint az újvívi üdvözlőlapokból kisebb kiállítást rendezünk s azokról lapunk bírálati részében részletes ismertetést fogunk közölni.

SZAKKÖRI HIREK.

Házi-estélyünket november hó 26-án, vasárnap este 8 órakor tartottuk meg az építőmunkások óriási dísztermében, a Dembinszky-utca és Aréna-ut sarkán. A műsor keretében nem a szokott sablonos kabarészámok szerepeltek — melyek már-már egészen kimennek a divatból —, hanem valóságos művelzetben volt részük a megjelenteknek. Ugyanis a vigalmi bizottság megnyerte a Somogyi-féle zenekonzervatórium előrendű művész-erőit a közreműködésére, akik a következő pompás műsort állították össze: 1. Dr. Farkas József népszerű programmagyarázata. 2. Beethoven, Mozart és Liszt egy-egy remekét zongorán előadja Somogyi Mór zongoraművész. 3. Puccini: Keringő a Bohéméletből és Bohn: Still wie die Nacht. Éneklő Somogyi B. Carola operacénekesnő. 4. Rubinstein: Melodie és Popper: Tarantella. Gordonkán előadja Fink Jenő gordonkaművész. 5. Wagner-től és Leoncavallótól énekel egy-egy dalt Heiningen Henrik, az amsterdami opera első baritonistája. 6. Liszt: Tell-nyitány, Raff: Caprice. Zongorán előadja Somogyi Mór zongoraművész. 7. Angol altatódal és Arditi: Parla. Éneklő Somogyi B. Carola operacénekesnő. — Ez a művészi nivóju műsor mindössze másfél órát vett igénybe, így hogy a táncolni szerető ifjuság is bőven szórakozhatott. A talpalávaló a 44. gyalogezred zenekara szolgáltatta. A kiadások nagymérvű emelkedése miatt a ruhatári illetéket csakély 10 fillérrel emelni kellett, lévén ez ugyeszólván a kizárólagos bevételi forrás a 600 K kiadással szemben.

A Szakkör ezen — ez idén első — házi estélyéről lapunk jövő számban számolunk be részletesen.

A szaktanfolyam első hónapja. Szaktanfolyamunkat — mint már a múlt számban is jeleztük — október hó 18-án nyitotta meg Pollák Simon szakértő, aki megnyitó beszédében vázolta a tanfolyam célját s a szakértő támogatását kérte, hangulkozóva, hogy ezzel nem csak az előadók fíradozását honorálják, hanem legfőképpen önmaguknak s a szervezetnek tesznek szolgálatot, ha hiányos szakismereteiket önművelődés útján gyarapítják. Ez után következett volna Somogyi Béla tanár történelmi előadása, melyet azonban — nevezett előadó más elfoglaltsága miatt — megtartani nem lehetett. Ilyen körülmények között Pavlovszky szakértőnk kezdte meg a betűről szóló előadását, melyet — valamint a többi előadásokat is — kivonatossan a következőkben ismertetünk.

Október 18 és 20-án: *Betűismeretes*; előadó Pavlovszky J. Alajos, (a hallgatók száma: 18-án 50, 20-án 42). Az előadások tárgya röviden vázolja a következők:

Előadó kimerítően ismertette a betű történetét, fokozatos, korszerinti fejlődését a rövidesen kitért a betűk előállításának, öntésének ismertetésére is. Legvégül pedig a betűrajzolásról és betűvetéséről is szólt. Az előadást a megjelentek nagy érdeklődéssel hallgatták.

Október 24, 25 és 27-én: *A könyvszedés*; előadó Stalla Márton (a hallgatók száma: 24-én 39, 25-én 45, 27-én 29).

A rövid három, esténként 2—2 órára terjedő előadásban csak kivonatossan lehetett a könyvkészítéssel foglalkozni. Előadó mellőzött minden teoretikus előadást s rögtön a gyakorlati munkára tért át. Megismertette a hallgatókkal a szedéstest és a papiros egymáshoz való arányosságát, a helyes margót és a szedéstestek nagyságának helyes megválasztását. Gyakorlati példákkal, melyeket a hallgatók végeztek, megmutatta a cimlap, kezdőoldal és alcimellátott, valamint a sima oldalak, továbbá a klicékkel ellátott művek helyes és modern elkészítését. Végül rátért még a könyv külső cimlapjára, melyet egy- és kétszinű kivitelen is készítenek. Mindezt természetesen vázlatkészítéssel, magyarázatokkal és felvilágosításokkal ellátva. Kedves kötelességünknek tartjuk e helyütt megemlíteni, hogy a hallgató szakértőnk igen nagy figyelmet és törekvést tanusítottak az előadások folyamán, ami dolgozataikon meg is látszott.

Október 31-én: *Táblázat-szedés*; előadó Schornstein Jakab. (A hallgatók száma: 37.) Előadó a táblázat-szedésről a következőket adta elő: Mit nevezünk táblázatnak? A táblázatok osztályba sorozása. Mire kell a szedőnek ügyelni, mielőtt a táblázatok szedéséhez kezd és pedig először könyvekben vagy

az érzést és ideális egyensúlyt képez a kor szellemének anyagi irányja ellenében. Az esztétika által felismerhető a művészi szép, a műizlés csiszolódik, fejlődik és erősödik. Ezenfelül megtanít a szimmetria, a színek és formák harmonikus egységére.

A második stádium az *elmélet*. Nem annyira az elődök által hirdett alapelvek váltanak meg, mint inkább ezeknek a szabályoknak értelmi hatása. A holnap gyermeke egészen másképpen értelmezheti azt az elméleti formulát, hogy a rég meglévő szent. Sok elméleti kötelék meglazul, melyek eleddig bilincsekbe szoritották az egyént. Hogy célszerű-e, nem-e ezeknek az elméleti kapcsoknak megváltoztatása: nem kérdi a holnap gyermeke. Ő csak azt érzi, hogy meg kell változtatni azt az elméleti formulát, melyben átalakult énye nem talál helyes kielégítést s így nem akar befeküdni abba a kellelten, durva, kényelmetlen, maradi ágyba, melyet elődei vetettek számára. A holnap gyermeke vakmerő, mély- és magasröptű reformterveket forral, szövi elméleti fonalát az *anyag megmunkálása, a szerkezet és formák szerepe, egymáshoz való viszonyának: értelmes és logikus megoldhatása* körül. S az *elméleti normák* eme megváltoztatása többnyire kívánandó következménye az *esztétikai érzések* átalakulásának. De bármily helyesen gondolkozzék is a holnap gyermeke, tetteinek — különösen az értelmes és logikus szempontból szóba jövő tetteinek — végrehajtásánál döntő szerep jut itt is műizlésének. Legtöbben ugyan eme életrevaló értelmes és logikus cselekedeteiknek legnagyobb részét az *értelmükből* iparkodnak kimagyarázni, holott döntő szerepük cselekedeteinkben *érzéseinknek*, még pedig éppen azoknak az alig öntudatra jutó érzéseinknek van, melyekből műizlésünk szövődik. Természetes, amint átalakulnak a műizlés alkotó esztétikai érzések, át fog alakulni, módosulni fog az az elméleti norma is, melynek *helyességét* éppen a műizlés adja meg. Így alakulnak tehát át elméleteink. Az *elmélet* alatt értendő az eszme, amit logikusan irányítva formába lehet öltöztetni. Megpróbálkozunk az eszmének formát adni oly anyaggal, aminőt találunk, vagy kigondolhatunk, feltéve, hogy nincs anyag, amit jobban felhasználhatnánk.

A következő, harmadik stádiumnak a *gyakorlat* átalakulását tartom. Más lesz a nyitja, más lesz a módszere, más lesz a célja azoknak a gyakorlati mesterfogásoknak, melyek arra készítetnek, hogy nehézkes, bizonytalan, érthetetlen, vagyis: elvont, egységtelen szabályait bizonyos rendszer alapján rendezzük. Így alakulnak át a lassubb, nehézkesebb, nagyobb erőt kívánó, nem praktikus gyakorlati mesterfogások: gyorsabb, könnyebb, kevesebb erőt igénylő, praktikus gyakorlati mesterfogásokká. Az utóbbiakban érezzük, hogy nincs szükségünk, nincs többé vágyódásunk a gyakorlati mesterfogások nehézkes, bizonytalan, érthetetlen, vagyis: elvont, egységtelen szabályainak még elvontabb, egységtelenebb szabályokká való átváltoztatására — tehát ezzel nem foglalkozunk tovább; ellenben mind nagyobb lesz a vágyunk, hogy mindaz, ami tudatunkban, mint szemmel látható, kézzel könnyen végezhető, észszel logikusan irányítható, szóval érzéseink által közvetlen uton megszerezhető s így intenzív, ötletes, logikus, praktikus gyakorlati mesterfogások ismerete felhalmozódott, milyen rendben, milyen összefüggésben áll egymáshoz, az igazsághoz, az egységességhez. Aztán ismét változhatnak a gyakorlati mesterfogások szabályainak nyitja, módszere, célja és már most ismét úgy érezzük, hogy a gyakorlati mesterfogások ismereteinek egységes rendszere mellett még mindig keres valami táplálékot a kielégíthetetlen emberi elme, a fürge emberi kéz. Bármennyire egészséges ital is a tiszta víz, megkívánja a szervezet olykor a bort is; hadd melegítse, vidítsa, mámorítsa a munkában elfáradt testet. Így a pozitív, logikus, praktikus ismeretek kézzelfogható gyakorlati mesterfogások szabályai mellett az ötletes kísérletezések igényei szerint átalakult szakemberek más logikus szabályokat teremtenek s ha ilyen érzés zsenialis talentumokból toborzódik a jövő generáció többsége, az új korszakban is magán viseli majd e gyakorlati mesterfogások szabályainak bélyegét. A *gyakorlat* alatt értendő úgy a kézi, mint a gépi anyaggal való gyakorlati logikus mesterfogások és ismeretek elsajátítása, ötletes

ujdonságokra való bukkanás. Szóval: a testet öltő sokszorítással való gyakorlati kísérletezés.

Végül a negyedik és végső stádium a *szakintézmény*, a *Szakkör átalakulása*. Mikor már az átalakult korszellem vaskos igazságai, az átalakult esztétikának, az átalakult elméletnek, az átalakult gyakorlatnak megfelelőleg úgy át meg áthatották a nyomdásztársadalmat, hogy annak legtöbb tagja e korszellem szerint érez, gondolkodik, cselekszik: úgy ez érzéseknek, gondolkodásoknak, cselekvéseknek megnyilatkozásai gyanánt átalakul a szakintézmény, vagy új támad, melynek keretében az új esztétikák, új elméletek, új gyakorlatok lépnek a régié helyébe. És ezzel az idő kereke ismét fordulóponthoz jut. Az új esztétikai, elméleti és gyakorlati tanokból avultak, régié lesznek, amint szakintézménybe csontosodnak. A folytonos fejlődésben levő szellemi átalakulás megteremtí ennek a szakintézménynek s e szakintézménybe rögzített korszellemnek forradalmárait épp úgy, mint ahogy e korszellem forradalmárai valamikor kialakultak egy megelőző generáció megkristályosodó szellemi világából. Aztán folytatódik a körforgás tovább és tovább előre, mint ahogy a föld és egész naprendszerünkkel folyton előrehaladó spirális forgással halad a világyűrnek ismeretlen tájékai felé.

* * *

Az itt vázolt fejtegetéseket alkalmazzuk az életre! Nézzünk széjjel, mennyit is láthatunk abból a szellemi átalakulásból, mely ha folytonos és örök, közöttünk és bennünk is feltalálható.

Tehát igen, ott ülünk az asztalnál, amelynél öszbecsavarodó haju férfiak és alig pelyhesállu ifjak vitakoztak. A könyvnyomtatóipar mesterei, két táborra oszolva. Azok mögött alkotások, tettek állanak, ezek előtt csak tervek, álmok. Azok *maradiak*, ezek *modernék*. A maradiak a szabad irány hívei, akik a művészetre, az igazi tökéletességre keveset vagy semmit sem adnak; a modernék pedig az eredeti dekoratív művészet hívei, akik a könyvnyomtatóművészetben az igazi tökéletesség elérésére törekednek. Amazok szerint: nincs szükségünk eredeti magyaros diszitő stilusra, jó a dekorációk nemzetközi stílje, avatag készítesí sablonja is; emezek pedig épp az ellenkezőjét vallják: az eredeti, magyaros diszitő stílust akarják megteremteni, önálló, alkotó művészi színvonalra emelni a könyvnyomtatást. Ha helyesírásról van szó: azok amazt, a régít is jónak találják, ezek kikelnek a magyartalanságok, helyesírási szertelenségek ellen, reformálni, egysegésíteni akarják; ha címlap-, levélfej-, cégkártyaszedésről vitakoznak: amazok csak a kisebb-nagyobb, más-más betűfajtából szedett, hosszabb-rövidebb sorok tetszenek, emezeknek a négyszögesített, arányos beosztású, egyenlő fajtájú és foku írásokból szedetteteket dicsérik; ha színekről esik szó: azok csak a hüen utánzótt, természetes színeket pártolják — ezek pedig a természetes színek mellett a tört színeket is, sőt az utóbbit pártolják legjobban és így tovább a kézi, gépi agyagok, vagy a könyvnyomtatáshoz tartozó összes elméleti és gyakorlati részek, fokok végtelen skáláin keresztül és nincs kibékülés, nincs áthidalás az ellentétek között. A tekintély üres rakéta gyanánt puffog el az ifjuság előtt.

S az elődök és utódok keserű összecsapásai nem szűnnek, viharai el nem ülnek, hanem: összecsapásai mind hevesebbek, viharai mind félelmesebbek lesznek. Ezt a csatát előbb vagy utóbb meg kell vívni. Ezt a vihart elcsitítani többé nem lehet. Szomorú ez?

Dehogy az! Nincsen elkeserítő, nincsen megbotránkozni való ezen a tényen sem. Ez csupán tény, melyet felismeri kell, mint tünetét egy örök folyamatnak, annak, hogy a nyomdászember érzése, elméleti és gyakorlati elvei is mások ma, mint voltak elődeink korában. Azok az avatag, sablonos példákat idézgető dereshaju tekintélyek valamikor szintén igen újat sejtő, újra szomjazó ifjak voltak s hogy valamit alkotni bírtak, csak annak köszönhetik, hogy volt erejük szembeállni az elavulttal. Valóban a korszellem átalakulásainak egy stádiuma áll előttünk; az esztétikai érzések átalakulása szembeötlővé lett! Sőt mai napság már nemcsak elterjedt ez az átalakulás,

sűrű szedésben előforduló táblázatoknál, másodsor önálló táblázatoknál, melyek kisebb vagy nagyobb alakban készülnek. A táblázatfejek miként való elkezdése és a rovatok helyes beosztása. A fejben való szöveg pontos kizárása. A fejben felszedett írásnem egyöntetűsége. A haránt-vonalak szöveggel vagy a nélkül való szédése. A fekete, kettős finom és finom vonalak használata. Az önálló táblázatoknál a helyes margó alkalmazása.

November hó 2 és 3-án: *Matematikai szedés*; előadó Alpár Sándor. (A hallgatók száma: 2-án 30, 3-án 29.) Ezen előadások közül az elsőn, a matematikai szedés alapfogalmairól volt szó s ezen a hallgatók az alapismeretekkel, a másodikon pedig a nehezebb képletek szedésével és elhelyezésével ismerkedtek meg. Mindkét előadást előadó példakkal is magyarázta. Az elméleti előadásokat a gyakorlati bemutatások követték vasárnap délelőttönként, amikor az érdeklődő szaktársaknak alkalmuk volt a matematikai szedés technikai részével is behatóbban foglalkozni.

November 7-én vette kezdetét a korrektori ciklus, melynek első napján (nov. 7-én) Gondos Ignác tartott előadást „*Hogyan dolgozik a korrektor?*” címen. (A hallgatók száma: 23.)

A korrigálás technikájának rövid ismertetése után előadó ismertette azon alapelveket, amelyeket kezdő korrektor szem előtt kell hogy tartson. Kerülje a korrektor a korrektúra végzésére szolgáló utasításoknak a hasábkora való írását, mert ezek gyakran hibák létrehozói. Ragaszkodjék lehetőleg a kézírathoz, különösen ha látászik, hogy az írástudó embertől származik s jelöljön ki mindent, amit hibának talál, teljesen mellőzve azt a gondolatot, hogy ezáltal a szedőnek munkájában nehézségei támadnak. Törekedjék a korrektor a nyelvtani tudományban való megállapodottságra, a nyelvének fejlesztésére, okvetlen kell hogy bírjon az anyanyelvén kívül egy idegen nyelven, ismerkedjék meg némileg az etimológiával és tanuljon sokat, mert csak így lehet valaki jó korrektor.

November 8-án Schwartz Armin szaktára tartott előadást, melyen rendkívül érdekesen tárgyalta ama kérdést, hogy *mit szabad, mit lehet és mit kell a korrektornak kijavítani?* Az érdekes előadást, sajnos, csak 22 szaktára hallgatta meg. Az előadás tartalma röviden: A korrektor hivatása nem tisztán a szédés-technikai okokból felmerült sajtóhibák kijavításából áll, hanem felőleli mindazokat a javításokat, amelyek egyrészt a kereskedő rendelők, másrészt pedig a szedők által okozott értelmi hibák megigazítására vonatkoznak. Épp ezért előadó ismertette előadásában az összes kereskedelmi nyomtatványokban, nevezetesen az árjegyzék, körlevél, megrendelőjegy s hason-

lók szövegében felmerülő leggyakoribb magyartalanságokat, germánizmusokat, idegenyszerűségeket, valamint mindazokat a hibás képzéseket, rossz összetételeket és helytelen szólásmódokat, amelyeket a rendelő kereskedők legtöbbször akarataukon kívül, tudatlanul, hiányos nyelvrzékük következtében, a bevezetett német nyelv hatása alatt írnak és amelyek rendszerint a korrektor gyomirtó beavatkozására szorulnak. Előadó számos gyakorlati példával magyarázta előadását, amely mindvégig a szakavatott nyomdai korrektor munkakörének ismereteit kibővíteni törekedett.

A korrektori ciklus harmadik előadásán (november 10-én) Rasofszky Andor szakértőnk értekezett a *revizori teendőkről*, mely előadását 25 szakértő hallgatta végig. Az előadás kivonata:

A revizori teendők fogalommeghatározása után előadó rátér azokra a momentumokra, amelyek a revizor munkájának mentől gondosabban való végzéséhez előmozdítják, kiemelve ezek között a láskarendszert. Azután szól a revízió végzésének mikéntjéről, tüzetesen felsorolva azokat a részletességeket, amelyek tudása szükséges a nyomtatványnak mentől hibamentesebb előállítására. Majd vázolja a revízió aláírásának módját, kiemelve a példányszámnak pontos meghatározását a revízióra szolgáló levonaton.

Szaktanfolyamok tanrendje 1911 november 14-től december hó 15-ig. A szaktanfolyamon november hó 14, 15 és 17-én Pollák Simon és Steinherz Miklós szakértő adták elő a *papírművészet, alak és méretek ismertetését*. November hó 21, 22 és 24-én a szedőgépek ismertetésére került a sor. A ciklus keretében a *Linotype-, Monotype- és Typograph-szedőgépek elméleti ismertetését* adták elő Littauer Lipót, Greff Antal és Herzog Salamon szakértő. Az elméleti előadásokat nyomon követik a gyakorlati bemutató előadások, melyeknek időpontját külön körlevelek fogják tudatni a szakértőkkel. November 28, 29 és december 1-én fog lefolyni a nyomtatástechnikai tanfolyam első ciklusa, melynek keretében november 28 és 29-én Bauer Ferenc szakértő ismerteteli a *fekele színű nyomtatás technikáját* (lemezek, művek, akcidienciák és illusztrációk nyomtatása), míg a harmadik napon (december hó 1-én) a *grafikai művészet*ről tart előadást Rosenberg A. szakértőnk. Reméljük, hogy a gépmeister-tanfolyam eme első előadásain a gépmeister szakértőnk tömegesebben vesznek részt, mint az elmúlt esztendőben; ezt el is várjuk tőlük, mert a tanfolyamunknak ezt a részét nagy körültekintéssel szerveztük, amiben a Gépmeisterkör elnöksége és választmánya is segítségünkre volt, ismerve a gépmeister szakértőnk ama magatartását, hogy csak valami kiváló értékű előadást tartanak érdemeinek meghallgatni.

de diadalmasan halad a nyomdászlelkek meghódításában előre. Mind több és több nyomdászember vallja szépnék azt, mit eleinte csak néhány kiválasztott kolléga hirdetett annak, mind határozottabb alakban, határozottabb szorgalommal bontakozik ki a modern magyar könyvnyomtató művészetben. Ez csak az első stádium, de azt hiszem, hogy a többieknek is a küszöbén állunk.

Korunk a reformáció, de különösen a művészi élet forrongásának a kora. S az idő fordulásának eme forratában nekem úgy tűnik fel, mintha a megkezdett évtized fergetegként dúló művészi forrongása a könyvnyomtatóipar sok értékes, sok dusantermő magját rejtegetné. Ennek tulajdonítható, hogy ez a forrongás kihatott a magyar könyvnyomtatóiparra is. Igazi, vérbeli forradalmárai az utódok. Csupa zabolátlan lelkek, a régi, tisztelt formákat összetörő erőszakkal, az újabb, jobb, tökéletesebb, szebb alkotásoknak tüzlávaként előretörő vágyakozásával, az érzékük és idegük égő, alkotó, emésztő lázával a modern magyar könyvnyomtatóművészet egységes demokráciájáért szálltak sikra.

S ebben a lázas, harcias törekvésben sem helytelenség, sem természetellenesség, sem ijesztő veszedelem nincs — mint ahogy a javíthatatlan pesszimista törekvések feltüntetni szeretnék — mert a megkezdett évtized küzdő nyomdászembere nem akar megbotránkozni, szertelen dolgokat teremteni, hanem *szébb, jobb, tökéletesebb*, de különösen: *biztosabb alapját* akarja építeni a már megelőknek. Azt akarja, hogy a könyvnyomtatás semmi másra ne támaszkodjék, mint *megfelelő helyes alapra és szükségszerűségekre*, így az egészségtelen, rothadt külső cafrangjait, amelyre eddig erősítve voltak, a belső súlypontra akarja áthelyezni. Ez az elődök és utódok között dúló nagy harc, mely most szemünk előtt folyik a modern magyar könyvnyomtatóművészet érdekében, ennek a folyamatnak a betetőzéséhez nyujtsa kezét az utódok tábora.

Ez a kötelesség természetesen maga után vonja azt, hogy a könyvnyomtató művészet érdekében bele kell markolniuk a legkényesebb veszedelmekbe, mert hiszen egy országrend rombadőlése együttjár az individualitások összeomlásával és a földrengést nem lehet másképpen bemutatni, mint a templomok és paloták porbahullásával. S a Szakértőknek — mint a magyar könyvnyomtatás legintenzívebb faktorának — elől kell járnia a vezetésben.

Ennek a kiélt, elaggott, korhadt, egészségtelen könyvnyomtatási rendszernek romjain, a reneszánsz hajnalhasadásának égő pirjában fakadhat csak meg a jövő várva-várt modern magyar könyvnyomtatás művészete. És ennek mihamarabb be kell következnie, hogy a megvívott nagy csatának derék hősei e romokon, a reneszánsz felhajnaló első égő aranyfénye mellett üljenek diadalmi tort!

R. Tóth József.

Háromszázötven esztendő.

(III.) Csáthy György provizorságba léptével a XIX. század elején az új fellendülés kora áll be a debreceni városi nyomda életében. Ez a derék, tevékeny, lelkiismeretes provizor a nyomdának tizenhárom esztendei működése alatt a lesúlyedt officinát Magyarországot legtekinélyesebb nyomdái sorába emelte. Rendkívüli üzleti érzékkel bíró ember lehetett, mert az apósa révén szerzett első debreceni könyvkereskedést is nagyon hamar felvirágoztatta s ebben kezére járt neki a felesége is. A nyomda két régi faprésehez két ujat is szerzett s ezeken nyomtatta korának tartalmilag és nyomdai kiállítás dolgában egyaránt legkiválóbb műveit.

Az ő idejében kezdtek elégedetlenkedni a debreceni nyomda szócúisai is, de a város a kérést mindig kereken visszautasította, azzal az indoklással, hogy csak nem régen emelték a fizetést évi 186 forintról 200-ra.

Csáthyt, aki 1817 nyarán hirtelen, valami baleset következtében elhunyt, a provizorságban egy tevékenységre és üzleti mozgékonyaságra ugyan hozzá nem hasonlítható, de egyébként igen becsületos s

szakmáját értő ember váltotta fel: csöglei Tóth Ferenc, aki a csendes, de soha nem lankadó munka embere volt. Új nyomokon nem járt s leginkább a jól bevált rendszert alkalmazta ő is: tankönyveket, vallásos iratokat nyomtatott, melyek nagyobb kelendőségnek örvendtek. Alatta a nyomda gyarapodott is: 1823-ban már nyolc faprésszel bírt s 10 szócíust és 8 inast foglalkoztatott ugyyszólván állandóan.

Tóth Ferenc 1832-ben bekövetkezett halála után ennek rokona, Tóth Lajos vette át a nyomda vezetését s kezdetben nagy ambícióval végezte azt, elődeinek nyomdokain haladva. Két évvel később azonban a tanács is észrevette, hogy a nyomda hanyatlani, jövedelme csökkenni kezd. Hogy miért csappant meg a provizor buzgalma: pontosan nem tudni; valószínűleg, hogy a fizetés kicsiny volta kedvetlenítette el őt is s ezért önállósítási gondolatokkal foglalkozott s ezeket 1840-ben megvalósította. Nyomdát vett Miskolcon s nyombará kérte a tanácsot, hogy hagyja meg hivatalában, de amellett adjon engedélyt, hogy néha-néha rövid időre távozhasson. A tanács, elég helytelenül, helyt adott a kérésnek s ennek folytán Tóth teljesen elhanyagolta a debreceni officina ügyeit s minden tudását a miskolci, saját nyomdájának felvirágoztatására fordította. Ezt aztán nagy sokára megelegette a város tanácsa s vizsgálatot rendelt el a nyomdánál, melynek eredményeképpen a provizort felfüggesztették állásától s tartozásai fejében zár alá vették a miskolci nyomdát is. Tóth miatt egyébként más súlyos kellemetlenségei is voltak a városnak a felsőbbsséggel.

A zavaros viszonyokból Tóth Endre, az újonnan megválasztott provizor, vezette ki a nyomdát. Első dolga volt a felszerelés felrészítése, a második: a nyomdának könyvkereskedéssel való kibővítése. Tóth tehát lankadatlan szorgalommal fogott a nyomda újbóli felvirágoztatásához s ez teljes mértékben sikerült is neki, noha a helytartó tanács ismételtlen is akadékoskodott, csak hogy a nyomda üzemét akadályozhassa, esetleg teljesen tönkretégye. Így például 1835-ben szabadalomlevél váltására kényszerítette a nyomdát, noha az már közel 300 esztendeje működött, anélkül, hogy a felsőbbség azt követelte volna. Sok le- és felirat után végre teljesítették ezt a kívánságát is a helytartó tanácsnak s ezidő óta a nyomda mint „Debrecen sz. kir. város könyvnyomdája” szerepel az impressziomokon. Ezután meg már a nyomda bérbeadására akarta szorítani a várost a fentemlített császári intézmény, amelyet azonban a legjobb időben elsöpörte a 48-iki forradalom szele, mely rövid másfél évre friss eleveniséget, gyorsabb vérkeringést idézett elő a nyomda fejlődésében.

A március 15-ével megszületett sajtószabadság hamarosan érezte lendítő hatását a debreceni nyomdában is. A legtöbb nyomtatvány alkalmi kiadvány volt, mely a forró napok eseményeivel állott összefüggésben, 1848 júliusában megindult az első debreceni hírlap: az Alföldi Hírlap is s ezt is a városi nyomda állította elő. A harci előkészületek beköszöntével alig győzték a munkát a nyomdában, ahol már a vassajtók is működtek. S e munkatorlódás csak fokozódott, amidőn a nemzeti kormány és országgyűlés Debrecenbe tette át székhelyét s ekkor már a provizor és ellenőr megfelelő segítséget kértek a tanácstól, amelyik egy hivatalnokot adott melléjük. A nyomtatnivalók elvégzésére pedig a kormány a kolozsvári liceumi nyomdát rendelte fel Debrecenbe, ahova Bartók Lukács 3 vasprésszel és nagymennyiségű garmond és ciceró betűkkel felszerelve 1849 január 31-én elindult s június 4-ig ott is maradt.

Az Alföldi Hírlapot hetenként háromszor adták ki s a városi nyomda nyomtatta Táncsics lapjának, a Munkások Ujságjának három számát, valamint Radákovics (Vas Gereben) Néparat című lapjának egy-két számát is. Az utóbbi kettő nyomtatását egyébként a városi tanács megtiltotta a sajtótörvény kívánta biztosíték le nem fizetése miatt.

A személyzet ezidőbeli fizetési viszonyairól csak annyit tudunk, hogy a tanács egy ízben elutasította a művezetőt, hogy a „személyzet fizetésében az ezen városi tanács által elfogadott pesti árszabályhoz tartsa magát”.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy ez alkalommal igényeiket és tudásvágyukat teljesen kielégítik a fent említett szaktársak tanulósgo előadása. December hó 5, 6, 11, 13 és 15-én *betűöntés, tömöntés és galvanizálás, valamint a cinkografálás ismeretése* szerepel a programon. E tananyag előadói Herzog Mór, Leitner Rudolf, Herbat Samu és Paray Illés. Ezen előadások tárgyai nem tartoznak ugyan a szedők és gépmesterek munkaköréhez, de ismeretük mindig hasznos dolognak bizonyul: nagyon sokszor kerülnek szaktársaink abba a helyzetbe, hogy a rokonszakmabeli ismeretek tudására rászorulnak, no meg illő is, hogy a nyomdász, akinek naponként akad dolga betűkkel, tömöntvényekkel, galvánokkal és cinkografákkal, ismerje azok előállításai módját is. Mindezen előadásokkal lezárul a tanfolyam első negyedéve s három heti pihenő után kezdjük meg a második negyedet, melynek gerince a vázlatképzéssel helyettesített gyakorlati oktatás és tanulás. Reméljük, hogy látogatottság szempontjából a közeljövőben lefolyó előadások sem hagynak kívánni valót, hiszen tárgyaik oly érdekesek, hogy önmaga ellen vétkezik, aki azok meghallgatását elmulasztja.

A vidéki helyi csoportok megalkulása. Körünk választmánya október havi ülésén mesze kiható fontosságu határozatot hozott. Egyhangulag kimondta, hogy az alapszabályok 30. és 31. §-ait életbe lépteti s minden vidéki városban, ahol a tagok száma a 10-et el nem éri, befizető helyet létesít, amely városokban pedig a taglétszám a 10-et meghaladja: helyi csoportot alakít. Az ily irányu szervezési munkálatok most vezik kezdetüket a a jövi évi közgyűlés előtt feltétlenül befejezést nyernek. Lapunk mult számának vezetö helyén bővebben foglalkoztunk a Szakkörök vidéki szervezeteinek kiépítésével s az abban elmondottak a vidéki szaktársak helyealésével találkoztak. Több helyről vettük az értesítést, hogy a helyi csoportok megalakulásától lehet csak remélni a vidéki szaktársak szakmai oktatásának rendszeres kifejeazését s ezzel kapcsolatban a Szakkör nagyobb mérvű terfgalazását. Bizunk benne, hogy e reményünk nem lesz csalóka délibáb s hogy a választmány eme határozatának végrehajtásával a körnek jelentékeny megerősödéséet fogjuk látni.

Vidéki nyomtatványkiállítások. A most következő téli hónapokban egész sorát tervezzük a vidéki nyomtatványkiállításoknak, melyek szakelőadásaokkal lesznek egybekötve. Még e hó folyamán tartjuk a nyitrai kiállítást, melyet eredetileg 12-ére terveztünk, de az ottani városi tanács kiállítási terem átengedése iránti kérelmünk el képtelen indoklással elutasítván: a kiállítás megtartását egy-két héttel el kellett odázni. December 8-ára tervezzük a kassai kiállítás rendezését, az ez

ügybeni tárgyalások azonban még nem nyertek befejezést. A karácsonyi ünnepek napjain két vidéki városban tartunk szakelőadással kapcsolatos kiállítását. Az egyiket Pécs városában rendezzük s ez összefüggésben lesz Grebenz Lajos szaktársaunk nyomdászágának 40 éves jubileumával; a másik karácsonyi kiállítást Debrecenben rendezzük. A jövő év január 6—7-én pedig Aradon és Szegeden tartunk nagyobb szabású nyomtatványkiállításokat. Ezeket még több kiállítás fogja követni, de ezek ügyében még csak a kezdő lépéseket tettük meg. Mindezen kiállítások alkalmával az illető városok szakköri helyi csoportjait is megalakítjuk.

Vidéki tanfolyamaink. Mint már a múlt számban is említettük, Nyitrán, Kassán és Szegeden kisebb-szerű szaktanfolyamokat fogunk rendezni. A nyitrai tanfolyam dolga teljesen rendben volna, csupán tanterem szűkösége. Ilyennek átengedéért fordultak a nyitrai tagok a városi tanácshoz, mely azonban a kérés teljesítését kerekben megtagadta azzal az indokolással, hogy „egyik szakmát a másik fölé nem helyezheti, egyiket a másik rovására nem részesítheti indokolatlan előnyökben” (1). Szép kis indokolás! Mintha bizony mi volnánk az okai annak, hogy a többi szakmák munkásai nem akarnak tanfolyamok útján művelődni. Nekünk nyomdászoknak, úgy látszik, be kell várni, míg Nyitrán valamennyi szakma tanfolyamot akar majd rendezni. Ez esetben azonban még könnyebb lesz a városnak az elutasítás, mert annyi tanterme nincsen, amennyi szűkösége ahhoz, hogy valamennyi szakmát egyformán részesítse — előnyökben. Azért ami késik, nem mulik: nyitrai tanfolyamunkat mégis megnyitjuk, ha kell, a város nyújtotta „előnyök” igénybevétele nélkül is. — A kassai tanfolyam ügyében még teljes megállapodás nincsen. — Szegeden pedig inkább csak tanfolyamszerű sorozatos előadásokat rendezünk. Az ottani szakláraak — úgy véljük — nem bírnak elég bátorsággal, hogy szaktanfolyam rendezésére vállalkozzanak. Egyébként nem is olyan nagyon fontos, hogy mi a neve a gyerekeknek; fődolog, hogy derék szegedi szaktársaink nem restellik bevallani, hogy nekik is kell még tanulni, s mivel elhatározásuk, hogy tanulni akarnak: szilárd és megingathatlan, bizzunk bennük, hogy szándékukat életre kellik, mert ennek egyes-egyedül csak ők láthatják a hasznát.

Karácsonyi nyomtatványkiállítás a fővárosban. A karácsonyi ünnepek alatt a Szakkör nagyobb-szabású nyomtatványkiállítását rendez Budapestén s ennek főérdekeségét fogja képezni Fallusz Ede szaktársaunk ezekre menő három- és négyzsinnyomat-gyűjteménye.

A pályázatok bírálóbizottságá-lapunk zártáig még mindig nem fejezte be működését, miért is a

1849 nyarán már szomorú idők kezdtek járni a szabadságharcra nézve; a kormány és az országgyűlés eltávozott Debrecenből s augusztus elején már az osztrákok az urak ott, akik nagy buzgalommal fogták a „rendcsináláshoz”.

Az új rend a nyomdai életben alig idézett elő nagyobb változásokat. A munka tovább folyt, igaz, a minimumra redukálva. A nyomdai ügykezelés tekintetében azonban nagyon üdvös ujitásokat honosítottak meg az osztrák bürokraták. Szigorú ellenőrzést és pontosságot követeltek meg mindenkitől és így jutott azután nyilvánosságra, hogy Mezei — Tóth ellenőre — hűtlenül kezeli a nyomdai jövedelmeket. Ez azután mindkettőnek a nyakát szegte, mert a városi tanács Mezeit és Tóthot — noha ez jóhiszeműségét bebizonyította — állásaikból felfüggesztette és a nyomda élére Fodor Rubent, a legidősebb debreceni szedőlegényt állította 1853-ban.

Fodor már törődött ember volt és nem értett a nyomdavezetéshez és így nem csoda, hogy az rohamos hanyatlásnak indult.

Az időben tünedeznek fel az első debreceni német nyelvű nyomtatványok és így természetes, hogy azokhoz fraktur betűkészletek

Alpha- és Beta-Antikva.

GRAFIKAI SZEMLE

Havi folyóirat a grafikai iparágak számára

GRAFIKAI SZEMLE

Havi folyóirat a grafikai iparágak számára

Flinsch-féle betüöntöde, Frankfurt am Main.

beszerzése vált szükségessé. Egyébként a nyomda berendezése ez időben kezd nagyobb mérvben átalakulni. 1854-ben rendelték meg az első gyorssajtót Vankó János pesti gépésznél és két évvel később az egész betűkészletet átöntették Haas prágai betüöntödéjében.

A nyomda üzeme tehát ismét nyugodtabban folyt és a városnak elég szép hasznot hajtott.

A személyzet azonban most se volt kielégítve fizetés tekintetében és elégedetlenségüknek feliratokban, kérvényekben kifejezést is adtak, de kérelmük a javítást illetőleg nem nyert kielégítést; a fizetések egyébként a következők voltak: a művezető 464 forint, az ellenőre 256 forint, a nyomdászsegéd 263:20 forint, az inasok 84:25 forint, ehhez járult még a művezetőnek 9, az ellenőrnek 3, a segédeknek 8—8 öl fa a város fájából deputátumképpen.

Az alkalmazottak fizetésrendezését valószínűleg amiatt huzták-halasztották, mert újra felmerült a nyomda bérbeadásának terve. Ebből azonban nem lett semmi.

Az előregedett Fodort többszöri kérelmére 1859-ben végre nyugdíjazták, biztosítván neki a már évekkel előbb megállapított 348 forintnyi nyugdíjat — 50 éves hűségés szolgálatának jutalmául.

Utóda Frics Józset lett és ő nagy lelkesedéssel látott neki a nyomda-üzem felvirágoztatásához. Elsősorban új nyomógépet vesz és ezt a második évben megtoldja egy újabb Röck-féle gyorssajtóval, személyzetét szintén megszaportotta. Az igazi fellendülés azonban csak az 1867-iki kiegyezés után következett be. A békától megszabadult

irodalmi élet nekilendülése a nyomdászat számára is meghozta a virágzás korát.

Igy Debrecenben is általános felporzás állt be. Legkivált a hírlapirodalom terén. 1871-ben már három napilapot nyomtat a városi nyomda: az Alföldi Hírlapot, a Debreceni Értesítőt és a Tiszavidéket; ezeken kívül több más lap is lát napvilágot a kálvinista Róma falai között. Hogy a nyomda jó vezetés alatt állt, azt bizonyítja az akkori nyomtatványok csinos kiállítása és a velük szerzett sok kiállítási érem és oklevél. A virágzás nem volt azonban állandó és Frics előregedésével az üzem is bajokkal kezdett küzdelembe. A kilencvenes évek elején bizony a hanyatlás meglátszott a nyomtatványokon is; így a millenáris kiállításon kiállított termékekről is leritt a nyomdai felszerelés kopottsága.

Erezte ezt a tanács is, de segíteni nem igen tudott a bajokon egész addig, míg 1898-ban a város akkori főjegyzője, Komlóssy Artur, kezébe nem vette a nyomda elárvult ügyét. Mindenekelőtt oly szakembert keresett, akiről feltehető, hogy a nyomda élére állítva, azt versenyképesé tudja majd tenni. Ezt feltalálta Keresztessy Istvánban, a nyomda mai művezetőjében, aki részletes tervezetet dolgozott ki, mely szerint a nyomdát a modern kor nivójára lehetne emelni.

Frics 1898-ban nyugalomba vonult, a helyét — mint üzletvezető — Ember Lajos foglalta el, de csak névleg, mert a valóságban Keresztessy volt az üzletvezető, aki, tervezete szerint, teljesen modernre alakította át a debreceni officinát, mely napjainkban a legnagyobb vidéki nyomdák egyike, ahol modern berendezések mellett, a modern korhoz méltóan, az újszerűségetől sem irtózó szaktársak dolgoznak.

Keresztessy Istvánt különben 1907. évben valóságos művezetőnek nevezték ki és ez idő óta ismét gyarapodott a nyomda praktikus berendezésekkel; többek között 5 darab Lanston Monotype-pal is. Nézetünk pedig az: hogy ahol már szedőgépek beszerzésére is volt pénz: ott a vezetőség nem fog visszariadni semmiféle áldozattól, amikor a nyomda színvonalának emeléséről lesz szó. n. m.

Verses szedések.

Az irodalmi alkotásokat stilisztikai szempontból *próza*i és *verses* részre szokták felosztani. Mindkét irásműnek többféle válfajai vannak; így a *próza*i irásművek lehetnek beszélek, regények, korrajzok stb., a *költészetiek* pedig lehetnek lírikai, epikai, drámai stb. művek. De úgy a *próza*i, mint a *verses* műveknek meghatározott törvényei vannak, melyeket minden írónak és költőnek szigorúan be kell tartani. S amiként az íróknak és költőknek respektálniuk kell ezeket a törvényeket, azonképpen minékünk nyomdászoknak is be kell tartanunk azokat a formai szabályokat, amelyek tipográfiai szempontból ezekre az irodalmi alkotásokra vonatkoznak.

E helyen a *próza*i vagyis *sima* (kompressz) szedésekre nézve fennálló szabályok ismertetését nem tartjuk szükségesnek, csupán a kötött beszédben, vagyis versekben irt munkák szedéstechnikai szabályait fogjuk tárgyalni.

Noha *verses* művek általában véve nem oly nagy mennyiségben készíttetnek, mint *próza*iak, mégis feltehetjük, hogy majdnem minden valamirevaló nyomdában szedtek már verseket. Csakhogy a *verses* szedések szabályai lényegesen eltérnek a *sima* szedések szabályaitól; s minthogy a versek nem oly gyakoriak, mint a tömör sorok, kevésbé ismeretesek is a *verses* szedések módozatai amazokénál.

A *verses* szedéseket tipográfiai szempontból két részre lehet osztani: az úgynevezett *időmértékes verselés*, vagyis a klasszikai irásműveknél használt időbeli mértéken alapuló *verses* alkotások szedésére (drámák és tragédiák) és a *nyugateurópai versformák* szerint irt *verses* szedésekre. Ennek a kétféle *verses* szedésnek alaki szabályai egyben-másban különböznek egymástól.

Legáltalánosabbak a *nyugateurópai versformák*. A *nyugateurópai versformákban* irt *költészet*i alkotások válfajaik szerint különbözőképpen

birálat eredményét a Typographiában közöljük. A részletes bírálati jelentés lapunk karácsonyi számában fog megjelenni.

TECHNIKAI UJTÁSOK

Uj komplett betüöntőgép. A berlini világhírű Küstermann & Comp. cég egy újfajta különleges komplett betüöntőgépet hozott forgalomba. Ezen öntőgépen nemcsak rendezes betüöntődei anyamintákról lehet betüket önteni, hanem különféle rendszerű szedőgépek anyamintáiról is. Kizárások és ürtöltők 5–20 pontnyi vastagságban és 48 pontnyi szélességben önthetők ezen elmesén megszerkesztett öntőgépen, amelyről a szakkörök a legjobb véleményeket adták le. A gép ára is meg lehetős csekély, úgy hogy a szedőgépüzemmel bíró nyomdáknban való nagyobb mérvű alkalmaztatása bizonyosra vehető. Prospektusokat a nevezett cég szívesen küld.

Egy új mélynyomatási eljárás könyomdai gyorsasajtókon. A berlini művezetők egyesületében a napokban mutattak be egy újszerű mélynyomatási eljárást, mely meglepően egyszerű. Egy rendezes könyomdai gyorsasajtóról leszerelték a nedvesítő és festékező szerkezeteket a ezek helyébe egy egész egyszerű festékfeladó szerkezetet és egy törőlkést szereltek fel. A mélynyomatásos lemezt ezek után megerősítették a nyomóalapon s a nyomóhengert gummiáthuzattal látták el. A nyomatokhoz használt festék megfelelő híg, de dus festéktartalmu. A kéz nyomatok kitünőek; a világos részek finom nűanszokban folynak egybe az egész sötét tónusokkal. A papírműnőség szintén mellékes ez eljárásnál, mert a különféle nyomópapírokra, kartonra, újságpapírra, sőt durva csomagolópapírra eszközölt nyomatok egyformán jók, szépek. A nyomatok szépségét egyébként még fokozni is lehet, ha a nyomtatást egy külön erre a célra szerkesztett gépen lehet végezni, mert hiszen a mostani próbanyomások csak egy átalakított — tehát nem teljesen megfelelő — könyomdai sajtón történtek. Az eljárás feltalálója: Raszlow.

A BETÜÖNTÖDÉK LEGUJABB TERMÉKEI

Alpha és Beta elnevezés alatt hozza forgalomba a Flinsch-féle betüöntőde egy igen használható keltős antikváját, mely némileg hasonlít a „Venezia” néven ismert betüöhöz, de ennél sokkal használhatóbb. Bevalik könyvbetünek is. Lapunk máa helyén bemutatjuk e két írást s amint látható, a különbség csak verzálisoknál tapasztalható, amennyiben az A, B, D, E, L, M, N, P, R betük az Alpháná szegletesek, míg az a Betánál göml bolyded megoldást nyertek. E betüfaj felkővére igen jó kiemelő írásde sajnos, csak nonpareille, petit.

garmond és ciceró fokozatokban öntik. Az újabb kibocsátott keskeny Alpha- és Beta-antikvát azonban csak petit és garmond nagyságban állítják elő.

Impresso-diszitőanyag. Seidl Vilmos, könyvnyomdai kellekek raklára egy közömbös jellegű, de szép rajzu diszitőanyagot hozott forgalomba a fenti elnevezés alatt. Hetvenkilenc kisebb-nagyobb önállóan is alkalmazható ornamentből (fejléc, oldaldísz, záródísz és nagyobb keretdarabok) áll a készlet, mely előbb említett tulajdonságánál fogva ugyazólván minden fajta nyomtatvány díszítésére alkalmas. Eztegyéb-ként példakkal is fogjuk igazolni, amennyiben a cég egy egész készletet bocsátott rendelkezésünkre bemutatása céljából. E diszitőanyagra különben a vele díszítendő mellékletek bírálatánál még visszatérünk. — A fent megnevezett cég egyébként beküldte a csakis nála beszerezhető sorkörzetek mintalapját is. E körzetek között nagyon sok régi dolgot is látunk, a legtöbbje azonban új és egyszerű nyomtatványok díszítésére jól alkalmazható sordísz. Egynehányat ezekből is mellékletben fogunk bemutatni, miután a cég a kísérleti nyomda felszereléséhez tizenhétfelét adományozott ezekből is, amiért e helyütt nyilvánosan is őszinte köszönetet kell mondanunk.

Delitsch-Antikva. A Klinkhardt-féle leipzig-i betűöntőde egy új írást bocsátott ki a piacra *Delitsch-Antikva* elnevezés alatt. Az új, művészi karakterű betű Delitsch Hermann rajzolta némileg gótikus jellegben s emiatt az írás verzálisából sorokat nem is lehet szedni. Az írás maga egyébként főképpen akcidensirás-ként alkalmazható s csak oly nyomtatványon hat nyugodtan és művészi-szenen, melynek szövege csak 2—3 sorból áll; több sornak alkalmazásánál — különösen pedig tömörített sorcaoportoknál — az írás nagyon nyugtalan, vibráló hatást kelt. A rendes alfabethez néhány más megoldású kurrens és verzális betűt, sorkifutót is rajzoltak, s ezek közül egyik-másik igen ügyesen van megoldva és alkalmazásával bizonyos mértékig művészi jelleget is kölcsönözhetünk a nyomtatványnak. — Ugyanezen öntőde ötféle pontkörzetet is gyárt s azokat *Gyöngy-körzet* névvel ruházta fel. Mind az ötféle készlet különböző nagyságu pontokat foglal magában, egyszerű gömbölyű sarkokkal.

A SZEDŐGÉPEKRŐL.

Már szinte unalmassá vált az e rovatban oly sűrűn olvasható „aláger”: „És ismét egy új szedő-gép!” Pedig most is egy ilyenről kell beszámolnunk. Feltalálója: egy törvényeséki végrehajtó Los Angelosban. Az új gép pedig az érdekes „Cart-a-line” névre fog hallgatni, ami annyit jelent magyarul: „öntérel egy sorl”. Hogy a „gép” engedelmesekeedik-e a feltalálójának s

tördeltetnek. A soroknál azonban kevés eltérés van. A lírai versek sorait rendszerint azon a régi alapon szedik, hogy a vers kéziratán leghosszabbnak látszó sor szélességére kell az egész verset szedni, de természetesen szisztemára, hogy a tördelés megkönnyíttessék. Kevés anyaggal rendelkező nyomdában azoknál a versformáknál, melyeknél a szakaszonkénti első két hosszú sor után csupa rövid sorok következnek, leghelyesebb ürpótlókat használni négyzetek helyett. Ilyenkor mindig az anyagmegtakarítás elve szerint kell eljárni és lehetőleg a legkeskenyebb alakot választani. De azért a szökőzti térelosztásnak okvetlenül egyenlőnek kell maradni, mert a verssorokban feltűnő szépséghibát okoz az egyenlőtlen szökőzti térelosztás. Amde sohasem tanácsos az alakot oly nagyon keskenyre venni, hogy emiatt minden második-harmadik sornál kénytelenek legyünk az utolsó szót vagy szótagot az előtte való sor kimenetébe zárni szögletes zárójellel; ez az eljárás nemcsak rontja a vers folyékony olvasásának zavartalanágát, de egyszersmind felettébb csunya is. Az ilyesmit csak végső szükségben és igen közönséges verses munkáknál (daloknál) engedhetjük meg.

Lírai verseknél ritkán kell a szakaszok első sorát behuzni; amikor pedig a szerző ezt megkívánja, mindenkor elegendő egy gevirt. Az egyes szakaszok közötti üres sor rendszerint annyi kétpontos térzőből álljon, ahányat az illető betűnem, a felső és alsó térzővel együtt kitesz.

Ha prózai műveknél a tömör szedések közé itt-ott versek is közbeiktattatnak, akkor a verseket mindig ugyanabból a betűfajból és betűnemből kell szedni, mint amelyből a művet szedték, mert a versek rendszerint folytatását képezik a mű egyes részének; ha ellenben a közbeékelendő versek vagy verstördedékek csak idézetet képeznek valamely más műből és így nem állanak szerves kapcsolatban a tulajdonképpeni művel, úgy az idézett vers vagy verstördedék egy fokkal kisebb betűnemből is szedhető, de mindig ugyanabból a betűfajból, mint a mű.

Az időmértékes verselésnek legáltalánosabb válfajai az *éposz*, *drama* és *tragédia*. Ezeknél a verses műveknél mindig jó, ha a szedőnek némi verstani alapismerete van, mert sokszor teljesen az ő belátására van bízva a sorok behuzása. Mielőtt tehát ezeknek a verses szedéseknek technikai tárgyalásába kezdenénk, ismerkedjünk meg előbb az időmértékes verselés legfontosabb szabályaival. Az időmértékes verselés a szótagok hosszúságán és rövidségén alapszik. Ezekből a hosszú és rövid szótagokból alakulnak a *verslábak*, amelyek igen különbözők; minden költő olyan verslábakat használ, amilyen költészeti művet akar írni. A leggyakoribb verslábak ezek: 1. *jambus*: — (kosár). 2. *anapesztus*: — — (kosarát). 3. *trocheus*: — — (bünbe). 4. *daktylus*: — — — (bünteti). 5. *spondeus*: — — (bálvány). 6. *pirrichius*: — — (keve). Ilyen verslábokból alakul azután a verssor. A verssorok pedig néha egészen *rövidek* és néha teljesen *hosszuak*. Es a szedő nem tudja, hogy miért? S éppen mivel ezt nem tudja, követi el a szedés-technikai hibákat. Hosszuak például a verssorok, ha *hexaméterekből* állanak a verslábak. *Hexa* = hat; tehát hat versláb. Rövidebbek a verssorok, ha *pentaméterek*-ből állanak a verslábak. *Penta* = öt; tehát öt versláb. De vannak még rövidebb sorok, mint például a *sapphoi* sor, amely csak daktylusi és trocheusi verslábokból áll. Ugyazint rövidebb sor az *alkajosi* sor, amely jambusi és anapestusi verslábokból áll. Már most ha a szedő tudja, hogy a költemény például hexaméterekben van írva, akkor tudja, hogy csupa hosszú sorokat kell szednie, amelyeknél mindig lehetőleg két-három ciceróval szélesebb alakot kell használni a kézirat leghosszabb soránál. Mig viszont például *alkajoszi* soroknál a lehető legkeskenyebb alakra szedhet, ahol az anyagot kell gazdaságosan felhasználni.

Époszoknál (mint Zalán futása) nem használunk szakaszokat, tehát a versszöveg tömör oszlopokban épül, azért ilyennemű verses szedésnél kivétel nélkül ama szabályt kell betartani, amely a sima (kompressz) szedésre nézve fennáll. Csakhogy sok nyomdában ilyennemű verses szedésnél — mint általában a többi költészeti válfajoknál is — nem fordítanak kellő gondot az írásjelek pontos elhelyezésére, mert minden

sor kimenettel zárul. Ez súlyos hiba. Az írásjeleket itt még nagyobb figyelemmel kell alkalmazni, mint sima szedésnél, mert az *éposz* és *óda* ugyszólván ünnepi hangulaton irt magasröptű hősköltemény, melyeknél a hangsúlyozás döntő fontosságú tényező; éppen azért a felkiáltó- és kérdőjelekre, valamint a vesszőre rendkívül nagy figyelmet kell fordítani.

Dramáknál és tragédiáknál az időmértékes verselésnek legkülönbözőbb fajtáit használják, azért ezeknél a szedő sokszor teljesen tájékozatlan. Tragédiák szedésénél a szereplők párbeszédeinek szaggatott sorai ugyszólván érthetlenné teszik a szedést az előtt a szedő előtt, aki magyarázatot nem tudja ennek. Vegyük például *Bánk bánt*. Ennek második felvonásában van egy jelenet, melyben ez a rész található:

Mikháli. Csálárd vagy bán: az én öcsém ő!
 Uram teremtem, szánj! mire
 jutottam? (*Térde esik.*) Irgalom meg irgalom,
 Irgalmas Isten! Ah, hová jutottam! (*Elhanyaltik.*)

Simon (*felfogja*). Bátyám!

Petur. No hagy el, üljete le csak.
 A vének olyanok, mint a gyermekek,
 Kik mindenért sírva fakadnak. Nem is hal
 Ő meg.

Simon. De hátha mégis úgy lehetne — ?
 (*Kívül az űr.*)

Ki vagy ?

Szózat. Szabad magyar.

Az űr. Mi jelzavad ?

Szózat. Melinda.

Petur. Jön.

Békétlenek. Ki az ?

Simon. Melinda ?

Amint ebből a példából láthatjuk, mindenik sor másképpen van behuzva. Ennek pedig az a magyarázata, hogy a négy-öt szereplő szájába adott egy-két szó- vagy szótagból álló verslábak adják a teljes verssort és így az egymás után következő sorokban levő szókat mindig annival kell beljebb szedni, amennyit az előtte levő sorban álló rész kitesz egész addig, míg az illető verssor nem teljes. És ez a szedés annyival is inkább komplikáltabb, mert sokszor szerzői utasítások (instrukciók) is járulnak a párbeszédnek elé, közé vagy mögé, amelyek az időmértékes verselésnél nem számítanak a verssorban. Ha az ilyen utasítás közvetlenül a szereplő neve után áll, akkor a név mögé járuló pont vagy kettőspont az utasítás mellé tett zárjelen kívül helyezendő el, az utasítás pedig kis betűvel kezdődjék. De ha az utasítás a szereplő párbeszédének befejezése után következik, akkor az egy önálló közbeékelést képez és így nagy kezdőbetűvel szedendő, a pont pedig a zárjelen belül foglal helyet. A szereplők neveit, ha külön sorban állanak, leghelyesebb kapitelenből szedni, mert azáltal, hogy egyedül állnak a sorban, már ugyis eléggé feltűnőek és így valamely vastag betű rontaná a szöveg nyugodt hatását. Ha ellenben a párbeszéddel egy sorban állanak, lehet kurzív vagy félkövér betűket használni. Az utasításokat szintén kurzívól lehet szedni, nem pedig kisebb betűnemből, mert a szöveggel egy sorban álló utasítást ez esetben aláírni kellene, ami nagyon hosszadalmas eljárás és nem is célszerű, mert sok anyagot igényel.

A verses szedések *tördelésénél* pedig nagyon fontos, hogy a szakaszokban szedett hosszabb költemény két szemben álló oldalon egyenlő beosztást nyerjen. Itt sokszor a gépmester okozza a hibát, mert nem vigyáz a regiszterre. Ha valamely költeményt oszlopokban szedtek, nem szakaszokban, akkor az oldal alján mindig a páros vagy ölelkező rimsornak kell maradni. A cimsorokat pedig sohasem helyes teljesen az oldal közepére kizárni, mert rövidebb verssoroknál jobboldalon mindig több margó marad, mint baloldalon, tehát egy-két ciceróval több beosztás legyen jobboldalon, miáltal a cím megfelelően a tömör versoszlop közepére jut.

Általában véve, a verses szedések tördelése nagy körültekintést és kellő szakismeretet igényel, mert a több apróbb-nagyobb versnek egy

fog-e legalább egy sort önteni, az már nagyon kétsége, mert az öntés mikéntjéről nem szól a fáma. No de annál érdekesebb a „gép” szedőszerekezte. A matricák köb-kocka alakúak a minden oldalon 2—2 betűvel bírnak és — ne tessék nevetni, szakítársak — kézzel kell őket szedni! Szép kis „gép” lehet! Búszke lehet rá a végrehajtó ur!

A szavak ritkítása a Linotype-on eddig némi nehézséggel járt, amennyiben a mostani géppen ritkító-matrica elégtelennek bizonyult. Tudniillik e spáciumok csupán egy-egy sorra elegendők és oly esetben, amikor több sornyi ritkított szöveget kell szedni: a gépvezetőnek be kell várni, míg a ritkított sort a gép megönti és elosztja. Ez természetesen nagy feltartást jelent a már ugy is igyekeztek a dolgon segíteni, hogy a ritkán használt hiányli anyamintáit megfordítva használták a ritkításhoz. A bajt azonban így sem lehet teljesen kiküszöbölni. Mostanában egy berlini gépvezető egy egyszerű s minden Linotype-ra rászerezhető szerkezetet fundált ki, mely a bajokat gyökeresen orvosolja. Ez új szerkezet lehetővé teszi, hogy három — esetleg több — spáciumos csatorna felváltva hozassék működésbe — egy billentyűvel. Ennek az újításnak nagy hasznát látnák az olyan nyomdák, ahol sok ritkított szedést kell a szedőgépeken előállítani. Az illető feltaláló már talált is egy gyárat, amely a szerkezeteket gyártaná a Linotype-okra szerelné: ez ellen azonban a Mergenthaler-gyár tiltakozik, mert az eszmét magáénak valja a kijelenti, hogy azt már egy évvel ezelőtt szabadalmaztatta. Mergenthalerék eljárása legalább is furcsa, mert ha az ő szerkezetük is kiküszöböli a leirt kellemetlenségeket, akkor mi az oka annak, hogy a találmányt nem adják át a közhasználatnak.

A PAPIRSZAKMÁBÓL.

Kartellhírek a papírpap köréből. Az osztrák rotációs papírkartell a Spiro & Söhne cég csatlakozása folytán teljessé lett. A kartell most már olyan megállapodást létesített a kartellen kívül álló papírgyárakkal, mely az ujságpapírgyártásában való tultermelés elkerülését lehetővé teszi. A legutóbbi időben a szakajtóban olyan hírek keringtek, hogy a Papier-Union C. m. b. H. cég alatt fennálló cellulózepapír-konvenció fel fog oszolni. Értesülésünk szerint azonban a lefolytatott tárgyalások során sikerült oly megállapodást létrehozni, melynek értelmében a kartell eddigi tagjai további 5 évig iamétt annak kötelékében maradnak.

Ujságpapír-fogyasztás németországban. A német birodalomban az elmúlt évben 2.760.000 méter-mázsa ujságpapírt használtak el a ez megfelel a fejenkénti 425

kilogrammnyi fogyasztásnak. A németországi papirgyárak nyomópapír termelése 1910-ben 3,700.000 méter-mázaára rugott.

Felbert Gyula, a Theresienthali papirgyár raktára és magyarországi képviselője, raktáron tart rendkívül nagyválasztéku nyomó, középanyag, famentes és amerikai illusztrációs műnyomópapírokat, ugyszintén legfinomabb színes borítékpapírokat, duplexet és kartonokat.

FŐVÁROSI HIREK.

Jauernik Nándor ünneplése. A székesfővárosi házinyomda tisztikara és személyzete mult hó 28-án ünnepelte igazgatójának, Jauernik Nándornak, 25 éves szolgálati jubileumát. A személyzet, élén a vezetősséggel, a délelőtti órákban ke-reste fel igazgatóját és nevében Köberling Károly igazgatóhelyettes tartott üdvözlő beszédet, amelynek végén átnyújtotta az ezen alkalomra készült emlékkönyvet és üdvözlő feliratot. A jubiláns igazgató meghatottan köszönte meg az üdvözlést, biztosította személyzetét további jóindulatáról és a nap emlékére a személyzeti segélyalap javára nagyobb alapítványt tett. Este a jubiláns tiszteletére a budai Vigadó termeiben bankett volt, amelyet jól sikerült hangverseny előzött meg. Ugy a hangversenyen, mint az ezt követő társas vacsorán számos előkelőség jelent meg. A társas vacsorán számos felköszöntő hangzott el. A személyzet nevében a rendező bizottság elnöke, Tiringer Károly osztályvezető köszöntötte fel az igazgatót. A nagyszámu üdvözlő táviratok felolvasása után az ünnepi vacsora véget ért és a fiatalság a táncterembe vonult és csupán a reggel vetett véget a minden ízben jól sikerült ünnepélynek. — A jubileum emlékére egy fényesen kiállított emlékkönyvet adott ki a házinyomda. E mű egyszerű technikával, de oly kifogástalan és izléses kivitelben készült, hogy előállító valóban büszkéek lehetnek műyükre.

Ötven éves nyomdászjubileum. Ványi Lajos szaktársunk ez idén érte meg nyomdászágának ötvenedik évfordulóját, s ez alkalomból a Községi nyomda személyzete folyó évi november hó 18-án a Fácánvendéglőben egy mindenképpen jól sikerült ünnepi estélyt rendezett a jubiláns tiszteletére.

A Franklin-Társulat nyomdai szakszemélyzete által igazgatójuk, *Hirsch Lipót* nevére — ötvenéves nyomdászágának jubileuma alkalmából — örök időre létesített 4000 korona alapítvány kamatait, melyek minden évben Lipót-napján kerülnek átadásra, ez évben öt intézetbeli rokkant szaktárs élvezte.

Uj lapkiadó részvénytársaság alakult meg nem régen a fővárosban „Magyar Lobogó hirlapkiadó rt.” cégim alatt. Az alaptöke 50 ezer korona. E társaság fogja ki-

oldalon leendő elhelyezése nemcsak tipográfiai szempontból, hanem esztétikai szempontból is bírálandó meg.

Egyszóval, verses szedéseknél mindig megfontolással kell dolgozni, mert azoknak az olvasóközönsége legtöbbször a nők köréből kerül ki, akiknek nemcsak kifejtettebb érzékük van a versek iránt, hanem jobb izlésük is.

Schwartz Armin.

Revizori teendők.

Évekkel ezelőtt láttam egy könyvesbolt kirakatában egy *diszművet*, amely széles kerettel volt diszitve. Az illető munka, amennyire én akkor meg tudtam itélni, nagyon szép volt, de egy laikus által nem igen hamar felfedezhető hiba, legalább az én szememben, elrontotta az egészet. Tudniillik egy a keretben előforduló anygalka a fejetetején állt. Egy másik esetben pedig egy diszes versmunkánál a fejléc volt megfordítva nem is egy, hanem két esetben. A diszművekben előforduló ily hibák aztán teljesen tönkreteszik a hatást. Ebből kifolyólag a revizornak pontosan meg kell nézni minden egyes keretdarabot, sőt tovább megyek és azt mondom, hogy verseskötetnél, ahol a fejlécek és záródiszek körzetekből vannak összeállítva, figyelemmel kell lenni arra is, hogy szöveg és léc között meglegyen a kellő összhang. Igaz, hogy sok mesterszedő azt mondja, hogy a revizornak ahhoz semmi köze, amit én már annál is inkább kétségbe vonok, mert minden revizornak az a kötelessége, hogy, amint azt cikkem elején említettem, *szakszemmel* nézze meg a reviziókat.

Ennél a tételnél említem meg mindjárt azt is, hogy oly műveknél, ahol szennycimiek fordulnak elő, vigyázni kell, hogy azok az oldal megfelelő helyén álljanak.

Ott, ahol szépirodalmi lapokat nyomtatnak, a revizornak nemcsak sok, de kényes dolga is van, feltéve, hogy a nyomda súlyt helyez a nyomdából kikerülő munkákra. A szépirodalmi lapok, amint mindannyian tudjuk, tele vannak képekkel, versekkel, mesékkel. Már most a revizornak ügyelni kell, hogy a képek nincsenek-e felfordítva, felfcserélve, azok aláírási helyesek-e? Nincsenek-e összedobva? Megvannak-e az oldalak mutálva? A versek helyesen vannak-e tördelve, itt tudniillik a vers és a többi szöveg közti beosztást értem. De nemcsak ezekre a dolgokra kell a revizornak figyelni, hanem arra is, hogy a lapban előforduló záródiszeket helyesen és a szövegtartalommal harmonikusan alkalmazták-e?

Nagyon sok volna az elmondani valóm a fentemlitett ötös csoport első részéről, de azt hiszem utbaigazításul ez is elég. A fentemlitett szabályok természetesen csak művek és iskolakönyvek kezelésére szólnak. A revizor természetesen, hogy ezek keresztülvitele csak percekbe kerülhet ott, ahol a nyomandó formákat megelőzőleg valaki már átnézte. De ott, ahol ez nincs bevezetve, ott bizony negyed, fél, sőt nem egy esetben egy teljes órát is igénybe vesz egy-egy forma reviziója, míg az lelkiismeretesen elkészül. Már pedig a gépnek addig állni kell, ami elég tekintélyes kárt idéz elő az üzletnek. Amit teljesen ki lehet kerülni azáltal, hogy az illető tényezők, ha már a revizor idegölő munkáján nem is akarnak segíteni, de *üzleti szempontból* előre is átnéztetik a nagy reviziókat, mielőtt azok nyomás alá kerülnek.

Most pedig áttérek a többi nyomtatványokra, amelyeknek kezelése, nagyon természetesen, sokkal kényesebb, mint a fentemlitettek. Elsősorban az árjegyzékeket fogom ismertetni. Tudvalevő dolog, hogy az árjegyzékek között akad egynyelvű, kétnyelvű, sőt többnyelvű; egyszínű, kétszínű, sőt több színben nyomtatott is. Szóval egy egész halmaz olyan árjegyzékrevizió van, amely bizony a legjobb revizornak is kemény munkát ad. Főkéllék a különféle kilövések pontos megfigyelése. A legveszedelmesebb árjegyzékek az úgynevezett számszámárjegyzékek, melyek tele vannak apró ábrákkal és azok aláírásaival. Ezeket a reviziókat a legnagyobb higgadtsággal kell kezelni. A revizornak pontosan át kell nézni az összes oldalakat elejétől végig. Minden egyes ábrát össze kell hasonlítani a szerző-revizióval,

mert az ilyen szerszámárjegyzékekben nagyon sok, majdnem hájszálnyi egyforma szerszámok vannak, például: ráspoly, árak, reszelők stb., stb. Már egy ilyen ábrának a felcserélése elég ok lehet a megrendelőnél, hogy a nyomtatvány elfogadásánál gáncsokodjék. Nagyon nagy figyelmet követel ezenkívül a revizortól egy olyan árjegyzék nyomtatása is, amely mutálva lesz, tudniillik át lesz alakítva magyar-ról németre vagy viszont. Ilyen átalakításnál a fejekre kell rendkívül ügyelni. Tehát ismételtlen intem t. szaktársaimat, hogy árjegyzékek nyomásánál a legkisebb ábrára vagy számra nagyon ügyeljenek.

Az árjegyzékek után következik ismét egy nagyon kényes nyomtatvány és ez pedig az *értékpapírok* és *zárszámadások* elég tekintélyes variációja. Ezeket legjobb, ha a revizor úgy kezeli, mintha korrekturát olvasna belőlük, persze a szerzői revízió nagyon is pontos átnézése, illetve összehasonlítása után. Például az évi zárszámadásoknál ügyelni kell, hogy a számok vonalban állnak-e a szöveggel. A két főösszeg-rovat egyforma-e. Tudniillik a tartozik és követel vagy pedig a vagyon és teher számai egyenlők-e? Nagyon kell vigyázni az aláírások, illetve igazgatósági és felügyelő bizottsági tagok aláírásaira.

Van azonban a zárszámadáson kívül még egy sokkal kényesebb nyomtatvány is és pedig a *részvény*. Ilyen revízió után aztán a revizor nyissa ki ám a szemét teljesen, minden egyes betűt nézzen meg és ne elégedjék meg azzal, hogy tőle telhetőleg pontosan elvégezte a munkáját, hanem igenis kérjen akár három utánnézőt is, csak hogy az illető nyomtatvány teljesen hibamentesen kerüljön ki a sajtó alól.

Hátra volna még egy nagyon kényes nyomtatvány és ez pedig a *tömbnaptár*. Ezeket a formákat is körülbelül úgy kell kezelni, mintha korrekturát olvasna a revizor. Tudvalevő dolog, hogy a naptáraknál s vörös forma játsza a főszerepet s erre kell a legjobban ügyelni.

Utoljára hagytam a *merkantil-nyomtatványokat*, amelyeknek ezer és ezer válfaját természetesen itt fel nem sorolhatom, melyek közt nem egy van, amely a revizort bizony nagy figyelemre készíti. Itt csak azt a tanácsot adhatom, hogy minden egyes nyomtatványt olvasson át figyelmesen és akkor talán megmenekül egy makulatura-csinálástól.

A táblázatoknál olvassák el pontosan a fejeket, nézzék meg, hogy a léniák nincsenek-e összekeverve, a harántléniák jól vannak-e beállítva stb. Nagy statisztikai munkáknál, ahol csak egy bizonyos ivmennyiséghez szednek fejeket, ott nagyon kell ügyelni, hogy a fejek ne legyenek esetleg felcserélve.

Most pedig mielőtt e tételt lezárnám, tudniillik a fentemlitett tizparancsolatból kihagyott utolsó három pontra és pedig: 8. *Mutációk megfigyelése*. Nagyon sok nyomtatvány van, amelyet a gépben mutálnak és így arra elsősorban a revizornak kell ügyelni, miért is írja rá a revízióra: 5000 példány után mutáció! 9. *Gerinc átolvasása*. Ilyen nyomtatványoknál nagyon könnyen megeshetik, hogy véletlenül hamis gerincet tesznek a helyes helyett és kész a baj. Arra tehát ügyeljünk s arra is, hogy helyesen van-e oda téve alulról felfelé vagy felülről lefelé olvasva. 10. *Impresszum*. Ezt a kis sorocskát minden revizor szaktársam figyelmébe ajánlom, mert a legtöbb nyomdában erre nagy súlyt fektetnek, hisz kötelező is, hogy minden nyomtatványon rajta legyen.

* * *

Tudvalevő dolog, hogy a revizornak a munkája, amelyet ő egy-egy revízió után eltölthet, legfeljebb csak percekre terjedhet, hisz ha sehol, de a revizornál megkövetelik a szó legteljesebb értelmében ama jó régi jelszó betartását, hogy: „az idő pénz!” Ez munkakörének természetében rejlik, mert a nyomtatvány akkor éri el tudniillik a sürgősség legnagyobb fokát, amikor a revízió a revizornál van. Mert nem egy ízben történik meg az, ha egy bizonyos nyomdatermék bármely körülmények miatt késedelmet szenved, ha az egyszer a gépben van, akkor már vár rá a — szerző vagy a megrendelő.

Elismerésre méltó újítást honosított meg egynéhány nagyobb nyomda azáltal, hogy az első, illetve fő-főrevizor mellé ugynevezett másod-

adni a „Magyar Lobogó” című függetlenségi hetilapot.

König és Társai kiadó és fényképészeti műintézete (Wesselényi-utca 54) körlevélben tudatja, hogy ezentul külföldi fényképfelvételekre is vállalkozik. Az ilyen felvételek árai a következők: 13×18 cm. nagyságban 6.—, 18×24 cm. 10.—, 24×30 cm. 18.— korona. Két felvételnél egy helyen való végzésénél 10%, három felvételnél egy helyen való végzésénél 15%, ezen felül pedig 20% engedményt nyújt.

Silberer Adolf szaküzletének helyiségeit november hó 1-től Budapest, VII. Akácfa-utca 45. szám alá helyezte át. Telefon 152—11.

VIDÉKI HIREK.

Uj lapok a vidéken. „Debreceni Nagy Ujság” címen új politikai napilap indult november 2-án Debrecenben. A lapot Perczel Mór szerkeszti. — Kassán „Kassai Hétfői Hírlap” címen hetilapot fog megjelentetni Patrauer Hugó.

Uj nyomdák. Mármaroszigeti tudósítónk jelenti, hogy az oltani Központi nyomda részvénytársasággá alakult át. Az új részvénytársaság a Központi nyomda r.-t. cégcímét vette fel s alaptőkéje 5000 (I) korona. Igazgatója természetesen a nyomda eddigi főnöke: Rosenthal Rachmid lett. — Zircen Krenhardt Péter teljesen új felszerelésű nyomdát nyitott. — Siklóson az eddig Csérny és Krenhardt-cég alatt vezetett nyomda megszűnt, illetve „Siklós-Drávavölgyi könyvnyomda” cég alatt új vállalat alakult át. — Szatmár városában egy modernül berendezett nyomdát alapított Weisz Sándor. Az új nyomdát már üzembe is helyezte.

Meg sem született — máris meghalt. Már tudniillik a pécsi nyomdásztanonc-SZAKiskola. Az ok pedig: összeveszték a pécsi nyomdatulajdonosok és igazgatók s erősen kötik az ebet a karóhoz, hogy így meg úgy, ezentul semmiféle közösségbe bele nem mennek, mert akadt köztük egy „kartárs”, aki felrugta a Pécselt most lefolyó hatósági és közigazgatási szállítások árlejtesénél követendő közös eljárás és az alapárak rendezésére vonatkozó megállapodást s hajlandó olcsóbban is szállítani, mint a többi nyomda. Mi ezért nem is sajnáljuk, hogy a „szakiskola” terve kútba esett, mert az minden más egyéb lett volna, csak szakiskola nem.

KÜLFÖLDI HIREK.

Az új német árszabályt két heti tárgyalás után tető alá hozták. Egyes határozmányait az alábbiakban ismertetjük: A munkaidő 53 $\frac{1}{2}$ óráról 53 órára lett leszállítva. A bizonyospénzbeli alkalmazottak minimumát a felszabadulás utáni első évben 18 márkáról 19.50-re, a 21 éves korig 23-ról 25-re, 24 éves

korig 24-ről 26-ra, 24 évnél idősebb alkalmazottakét 25 márkáról 27-50 márkára emelték fel; e hetibérékhez még a helyi pótlékok is hozzáazámítják, ezek $2\frac{1}{2}\%$ -tól 25% -ig váltakoznak. A különórákra nézve oly megállapodások jöttek létre, melyek a különórázást lehetőleg elkerülhetővé teszik; amennyiben a különórázás befejezése és a rendez munkaidő kezdete között nincs meg a 8 órai pihenődő, ugy minden ilyen különóráért 50 pfennig kárpótlás jár. A számolás alapdíját 10% -kal emelték; a Monotype-gépeken öntött irások számolásánál még külön pótdíjat is állapítottak meg. A gépszedők munkaideje egy a mű-, mint az ujságazedéánél $8\frac{1}{2}$ óra, melyben egy fél óra tisztogatási idő befoglalatik. E szerint a hírlapszedők munkaidejét egy fél órával emelték, míg a többi gépszedők munkaideje egy félórás tisztogatási idővel rövidült. A gépszedők minimuma 25% -kal magasabb a kéziszedőkénél s így a hírlapszedéánél alkalmazott gépszedők hetibéré a maihoz hasonló nagysága, a többi gépszedőké ellenben körülbelül 5% -kal kevesebb a mainál. A főnöknek jogában áll a nála tanult gépszedőkkel egy éves szerződést kötni. A számolás a szedőgépeken is megvan engedve. A gépszedő munkateljesítménye a Linotype-on 6400, ugyanannyi a Monotype-on is, a Typographon 4500 betű óránként. A bizalmiférfiakra vonatkozólag ugy határoz az árszabály, hogy ilyenek csak oly nyomdákban választandók, ahol legalább 6 segéd dolgozik. Az árszabályt 5 évre kötötték meg.

Nagyszabású nemzetközi nyomtatványkiállítás. Az amsterdami Studie-Club, melynek a grafikai iparágak fejlesztése a célja, az idei karácsonyi ünnepek alatt nagyszabású nemzetközi nyomtatványkiállítást rendez, melyen bárki is részt vehet (tesztületek, nyomdák és egyesek), ha a kiállításra szánt nyomtatványokat az egyesület titkárnak címére (C. Hofmann, Amsterdam, Hollandia, Van Reigersbergenstraat No. 181.) beküldi.

Ausztráliából. Újdelwalesben ez év júliusában léptették életbe az új nyomdázárszabályt, melynek határozmányai szerint a munkaidő heti 48 óra; a heti kereset pedig oly helységeken, melynek lélekszáma legfeljebb 3000: 45—47 $\frac{1}{3}$ silling (egy silling 120 korona), a legfeljebb 6000 lakossal bíró városokban 47 $\frac{1}{2}$ —50 silling, a többi városokban 50—55 silling a hetibér. A pakétszedők kisebb fizetést kapnak, mint a többi kéziszedők és gépmeisterek. A gépszedők fizetése a Linotype-gépeknél nappali (heti 48 óra) alkalmaztatásánál 72 silling, éjjeli (heti 42 óra) munkánál 77 silling, a Monoline- és Barotype-gépeknél 62 $\frac{1}{3}$, illetve 67 $\frac{1}{2}$ silling, a Typographnál 57 $\frac{1}{3}$ illetve 62 $\frac{1}{3}$ silling, a Simplex-betűszedőgépeknél 55, illetve 60 silling. Különórás ujságazedéánél 25% -kal, mer-

revizori állást létesített, amely nagyban elősegíti a revizor nyugodtabb és fontosabb munkáját s azt, hogy a gépnek nem kell oly soká állni.

Visszatérve a revizori munkakörre, van még egy nagyon is helyes és célirányos ujtítás egyes helyeken, de ez, sajna, csak ugy alkalm-szerűen lesz betartva, pedig ennek a szigorú és lehetőleg minden nyomtatványra kiterjedő kezelése nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy a revizor igenis csak *egy-néhány percig* tartsa magánál a reviziót.

Revizortársaim nem egyszer panaszkodnak, hogy bizony ők olyan reviziót is kézhez kapnak, amely egyáltalában meg sem lett házilag olvasva, nemhogy abból reviziót olvastattak volna. Most tessék elképzelni azt az idegölő munkát: a gép áll, a gépmester sürget és a revizor — *házikorrekturát* kénytelen olvasni a *revizióból!* Még szerencse, hogy ez csak kisebb nyomdákban fordul elő, de ott azután sokszor előfordul.

Szaklapjainkat olvasó szaktársaim nem egy esetben tapasztalhatták, hogy én ezeket a félszeg állapotokat, ahol és amikor csak lehet, mindig megemlítem és most sem tartom célszerűtlennek felemlíteni, hogy igenis, kiváltképpen nagy nyomdákban, feltétlenül szükséges az, hogy *minden nyomtatványt*, amelyből nagy *szertői* reviziók lettek csinálva — itt elsősorban a *napilapok* módjára készülő *heti lapokat* kell megemlítenem —, hogy azok, mielőtt a gépbe jönnek, feltétlenül egy arra kiszemelt egyén által átnézessek, mert inkább töltsön az illető egyén azon a munkán egy-két órát, mintsem a gép várjon csak egy felet is, mert eltekintve az ilyen revizió eltöltött idővesztéségtől, sohasem biztos a revizor abban, vajjon nem lesz-e az illető nyomtatvány — lázas munkája következtében — makulatura; de ha az nem is, de egy cethalnyi nagyságú háring bizonyára kisül belőle, ha átnéz valamit.

Szerintem egyetlen egy nagyobb nyomda sem fizetne rá, ha az összes nyomtatványokat átnézetnék, ami nagyon is természetes, mert az az idő, amelyet az illető egyén az átnézéssel eltöltene, busásan megtérülne a — *gépteremben*.

Volna még egy nagyon fontos ajánlatom, bár ezt már többször szóvá tettem és meg is irtam, hogy a szedendő műveket, mielőtt azt szedés alá adnák, nézessék át egy korrektor által, aki azt a kéziratban egyöntetűen — hisz elég volna egy ivnyire való belőle — kijavítaná, arról egy kis tükröt készítené és azon az alapon azután az egész művet *egyöntetűen* végig egyformák lehetne szedni, anélkül, hogy *négyszer* helyesírási módszer szerint volna az a szedők által előállítva, no meg a korrektorok által hatféleképpen korrigálva.

Ezt a rendszert legfőképpen ott ajánlom, ahol a műveket s egyéb nagyobb kompressz nyomtatványokat gépeken szedik. Még csak azt akarom itt megemlíteni, hogy amennyire lehetséges, egy-egy művet ne többen, hanem mindig csak egy korrektor olvasson meg. Fenti ajánlatom bár nem tartozik a revizori teendők közé, de, azt hiszem, az ilyen dolgokat sohasem árt újra meg újra megemlíteni.

Most pedig, hogy a tölem telhető és az évek hosszú sora óta a gyakorlatból merített tapasztalataimat a t. szaktársaknak elmondottam és felvilágosításképpen rendelkezésükre bocsátottam, nem mulaszthatom el, hogy egyet-mást még felemlítsek. Elsősorban azt, hogy amennyire csak lehetséges, arra törekedjenek, hogy munkájukat mindig a leghiggadtanban végezzék, mert izgatott állapotban bár semmiféle munkát nem lehet jól elvégezni, de legkevesébbé lehet reviziót csinálni, mert hiába, bármennyire is szeretik egyes szaktársaink a revizor munkáját lekicsinyelni, azt tartva, hogy ahhoz nem kell egyéb, mint a kilövés megnézése és kész a revizió, én mégis azt mondom, hogy a nyomdában egyik legterhesebb állás a revizori állás; hisz a revizornak az ügyességétől és pontosságától függ, hogy az összes megrendelők hibamentes nyomtatványt kapjanak és ezáltal mintegy újra ösztönzik a megrendelőket, hogy ott készíttessék el nyomtatványaikat, ahol ezt elérhetik. Másodsorban pedig arra törekedjenek, hogy az előirt időn túl minél kevesebbet legyenek a nyomdában, mert tudvalevő dolog, hogy a statisztikai számféjtőkön és a távirtdai hivatalnokokon kívül senki sem végez idegölőbb munkát,

mint éppen a nyomdai revizor, azzal a különbséggel, hogy míg amazok naponta csak 5—6 órát dolgoznak, addig egynémely esetben a revizor 10—12 órát is a nyomdában tölt.

Igaz, hogy főnökeink és üzletvezetőink is ma már más véleményen vannak, mint azelőtt voltak, amikor a korrektor meg a revizor csak egy szükséges rossz volt, amit azzal bizonyítanak be, ki-ki a maga módja szerint, hogy egyeseket, akik hosszú éveken keresztül hivatásuknak minden tekintetben megfelelnek, elismerésben részesítenek és . . . ez is valami.

Werth László.

A könyvnyomtató munkaköréből.

Hogyan ragasszuk fára a tömöntvényeket? Sokszor kapunk olyan kiliséket vagy tömöntvényeket — különösen hirdetések —, melyeknek széleit teljesen legyalulták úgy, hogy azoknak fára való szegezése nehézségekbe ütközik, mert sok esetben a szöveg között sem találunk szegeknek való helyet. Ilyenkor természetesen legpraktikusabb, ha az öntvényt betűmagasságra felöntetjük. Oly nyomdában azonban, ahol nem áll tömöntőde rendelkezésünkre, más megoldást kell keresni. Legjobb az öntvényt fára felragasztani s hogy ez tartós és biztos legyen, a közönséges enyvbe egy kevés finom fa-hamut vegyítünk s jól felforraljuk. A lemez alsó lapját reszelő segélyével recéssé tesszük s azután megmelegítjük, enyvvel bekenjük s az ugyancsak megmelegített és beenyvezett fára tesszük s leszoritjuk. Az ily módon felragasztott lemez évekig szilárdan ragad a fára, melyet azonban a nedvességtől óvni kell.

* * *

A tömöntés egyik igen nagy hátránya az, hogy az oldalak betűi és sorai összeragadnak olyannyira, hogy a felrámolást és osztást nagyban hátráltatja. Ezt csak is úgy tudjuk elkerülni, ha minden formát a kinyomtatás után alaposan megmossuk, nem elegendő azonban a formát csupán terpentinnel vagy benzinnel lemosni, mert a formát meleg luggal kell leönteni, a kefével jól ledörzsölni. A betűk összeragadásának legjobb orvossága tehát, hogy az írás mindenkor rendezen legyen lemosva, mert a felületes és csupán benzinnel vagy terpentinnel történő lemosás után, a feloldott festék a betűk közé beszivárog és ott megszárad; ha már most egy ilyen tisztátalan írásból szedett forma meleg uton lesz tömöntve, a betűk oldalán levő festék és egyéb zsiradék-maradvány a meleg behatása alatt felolvad, megszárad s a betűket és sorokat erősen összeragasztja. Ezt egyébként úgy is meg lehet akadályozni, ha a formát, az anyamintának levétele után, azonnal felzárjuk és megnedvesítjük s a forma teljes kihüléseig úgy hagyjuk.

* * *

Évi jelentések és zárszámadások oldalai — mint ez ismeretes — különböző szélességre szedettek, kivéve a modernebb megoldású ilyenmű munkákat (lásd mult számunk 227. és 229. oldalain bemutatott példákat) és a szaktársak, de különösen a művezetők és főnökök felesleges idő és anyagpocsékolásnak tartják, hogy a keskenyebbre szedett oldalakat (szennycimek, napirend, igazgatósági névsor) a rendes oldal-nagyságra ürpótlókkal kiegészítsék vagy kiegészíttessék. Már pedig ez helytelen és sok kellemetlenségre ad okot. A gépmesterszaktársak munkájának megkönnyítése céljából feltétlenül szükséges, hogy az ilyenmű nyomtatványok egyenlőtlen szedésoldalai ürpótlókkal egyforma nagyságukra kiegészíttessenek. Kisebb nyomdáiban azonban sokszor nem lehetséges ezt keresztülvinni az ürpótlók hiánya miatt, de ez esetben is legalább azzal könnyítsünk derék gépmestereink feladatán, hogy ha magasságban nem is, de szélességben egyező oldalakat alakítsunk a keskenyebb szedésekből.

* * *

Kövré betűfajoknak mesterszedésekhez való alkalmazása. Legujabban a kövré és erős betűfajokból is szednek mesterszedéseket, a külföldön és nálunk egyaránt. Szerény véleményem szerint ez is csak divathóbort,

kanalizációsnál 33¹/₃‰-kal magasabban díjaztatnak. A tanulási idő 6 év (Angliában 7 év), s ezalatt a tanonc évenként emelkedő fizetését kap és pedig: 7¹/₂, 10, 15, 20, 25, 30 sillinget hetenként.

Portorico szigetén 1909-ben 43 nyomda és kiadóállalat működött, melyekben 353 ember talál alkalmaszást. Ezen üzemek évi termelése körülbelül 1,855.000 korona értékű a felhasználható nyersanyagok értéke 680.000 koronát tett ki.

HIVATALOS RÉSZ.

Pénztári kimutatás 1911 szeptember haváról. *Bevétel:* Athozat a mult hóról 497'46 K, 10 darab hitelszövetkezeti részjegy 100'— K, Gutenberg azobor-alap 1165'21 K, Ace Mihály-alap 507'47 K, tanoncelőfizetésekből 21'60 K, tagdíjakból 707'40 K, összesen 2999'14 K. *Tagsági járulékból befolyt:* Allam-nyomda 9'60, A Nap 1'80, Az Élet 4'20, Athenaeum 40'80, Budapesti nyomda és lapkiadó —'60, Baptista-nyomda 3'—, Bercsényi-nyomda 1'80, Berkovits-nyomda 1'80, Bróza Ottó 1'80, Budapesti Hirlap 6'60, Buschmann F. —'—, Egyleti tisztviselők 9'60, Egyetemi nyomda 3'60, Elek 2'40, Európa 4'20, Fővárosi nyomda —'—, Franklin 46'80, Franklin-fiók 6'—, Fried és Krakauer 2'40, Garai 1'80, Galitzenstein 3'—, Globus 6'60, Grafikai intézet 3'60, Hungária 6'—, Hamburger és Birkholz 2'40, Horváth 15'—, Jókai nyomda 1'80, Kápolnai 1'20, Károlyi György 1'20, Kellner Ernő 7'20, Klein Vilmos 1'20, Községi nyomda 2'40, Korvin Testvérek 6'—, Légrády 21'60, Löbl D. és Fia 1'80, Löbl Mór 1'20, Magyar Hirlap 3'—, Markovits és Garai 1'20, Márkus Samu 4'80, Máv. menetjegy-nyomda 3'—, May-nyomda 1'80, Otthon-nyomda 1'80, Pallas 46'80, Pannónia —'60, Pápai Ernő 10'20, Pátia —'—, Pazmanium 1'20, Pestér Lloyd 4'80, Peeli könyvnyomda r.-t. 25'20, Posner K. L. és fia 12'60, Radó Izor 1'20, Révai és Salamon 4'80, Rigler J. Ede 6'60, Roth József 1'80, Rózsa Kálmán és neje 6'60, Stephaneum 18'—, Székesfőv. házi nyomda 26'40, Studiő-nyomda 1'20, Schulhof-nyomda 7'20, Schmidl-nyomda —'60, Turul-nyomda 1'20, Thalia-nyomda 3'60, Uránia 3'—, Világosság-nyomda 30'60, Várnai 2'40, Weisz Adolf 1'20, Wodianer F. és fiai 6'60. *Videkről:* Temevár 37'20, Máramarosziget 6'—, Turóc-azentmárton 10'20, Eger 6'60, Szeged 14'40, Kassa 9'60, Gyoma 8'40, Nyitra 2'40, Székesfehérvár 12'—, Miskolc 11'40, Kolozsvár 26'40, Szolnok 6'60, Nagykanizsa 9'60, Liptószentmiklós 3'60, Zala 4'80, Szamosújvár 2'40, Győr 12'60, Keszthely 3'—, összesen 187'20 korona. — Egyeaektől befolyt 49'20 korona. *Összesen* 707'40 K.

Kiadás: Grafikai Szemle mellékleteire 224'— K, terem-előlegre 100'— K, szerkesztő tiszteletdíja és időmunkadíja, portó 94'50 K, a szeptember havi Grafikai Szemle expedálása 55'70 K, Adminisztráció,

portók helyben és vidékre 10'46 K. Összesen 484'66 K. — Kéaspénz e hó végén 741'80 K, 10 darab Hitel-szövetk. részjegy á 10K = 100 — K, Gutenberg szobor-alap 1165'21 K, Ács Mihály-alap 507'47 K. Össze-sen 2999'14 K.

Tagsági forgalom 1911. évi szeptember havában. Beléptek a Körbe: Hegyi Gyula (Világosság), Czettel Jenő, Horeczki Izidor, Roth Henrik (Pápai), Buresch Ferenc (Nyitra), Egyed Sándor (Jókai), Lading János (Zólyom), Kovácsi Ferenc, Krejcsi Pál, Schwarz József, Szabó Sándor (Kolozsvár), Katz Bernát, Tomcsányi Dezso (Miskolc), Bartos István, Boczi Kálmán, Kohl János, Löwy Emil, Mayland József, Szappanos József, Szoboszlai Mihály, Schwarz Henrik, Szabó László (Szolnok), Bischof György, Gyarmati István, Pál Gyula, Szabó József, Weltner Zaigmond (Nagykanizsa), Geizura József, Grósz Sámuel, Klcsó István, Kotelesovics Rezső, Pekarek Márton (Zsolna), Weisz Jenő (Krausz és társa), Hartman Miksa (Kellner), Rigó István (Kecskemét), Sümegi István (Kispest), Hamaridesz János (Schlesinger), Berger Akos (Fráter és társa), Patay János (Heisler és Kózo), Berka István (Athenaeum), Schaffert Rezső (Typ.), Schlesinger Mór II. (Karcag), Martonosi Antal (Allami), Neumann Dezso, Pollák Sándor, Schmaj Henrik (Löbl Mór). — Hátralék miatt törölendő 18 tag. — A hó végén 12 tiszteletbeli, 1513 rendes, összesen 1525 tag.

Körhelyiségünk. Figyelmeztetjük a t. szakláraakat, hogy a Szakkör hivatalos helyiségét az *anyaegyesület* üléstermébe (bejártat a *Typographia* udvari szobáján keresztül) tettük át, ahol vasárnaponként délelőtt 9—1 óráig tartunk hivatalos órát a ugyanott vehetik igénybe a tagok a könyvtárt, a szak- és egyéb folyóiratokat, valamint a rendelkezésükre álló társasjátékokat. Amennyiben az ülésterem el lenne foglalva, a hivatalos órákat a *Typographia* udvari szobájában tartjuk meg.

MELLÉKLETEINKRŐL

Lapunk jelen számának mellékletei: *Jubileumi nyomtatvány*; a Székesfővárosi házinyomda nyomtatása. — *A nyitrai szakegyleti helyi csoport levélpapírosa*; szedte Lencse Antal, nyomtatta Derka Béla a nyitrai Huszár-nyomdában. — *Ex-libris*. Előállította a nagyváradi Sonnenfeld Adolf-féle könyvnyomda. — Gyakorlati példák: *Menu*, a „*Novi Liszt*” *levélfeje*, *meghívó és közlévl.* Mind a négy melléklet a Biró és Schwarz nyomdában készült. — *Levélpapír*, szedte Róna Zsigmond, nyomták a Steiner-féle nyomdában.

Több melléklet a jövő számra maradt.

A Magyarországi könyvnyomdászok és rokonszakszabókat szakköre kiadása. Felelős szerkesztő: Wanko Vilmos. *Világosság* könyvnyomdát. nyomása, Budapest VIII., Conti-utca 4

amely nem fog sokáig uralkodni. A Grafikai Szemle szeptemberi száma is bemutatott ilyen példákat (a két Gloria-levélféj), melyek egyikén finom vonalú, világos betűket, a másikon pedig a kövérképű Block-írást alkalmazták, s dacára, hogy az utóbb említett betűk erősségét a nyomtatásnál színekben lefokozták: a finom vonalú betűkből szedett, de markánsabb színnel nyomtatott levélpapír — akit csak efelől megkérdeztem — mindenkinek jobban tetszett. Minthogy azonban igen sokszor rá vagyunk utalva a kövér betűfajoknak mesterszedéseknél való alkalmazására — különösen olyan kisebb nyomdáknál, ahol finom vágású betűfaj nem áll a mesterszedő rendelkezésére —, úgy színekkel kell enyhítenünk azok brutális hatását, ha pedig csupán egy színben nyomtatjuk az ilyen munkákat: akkor tompítsuk az intenzív színeket (például: szürkét, kékes- vagy barnás-szürkét). A kövér betűkből szedett sorok jobban ritkítandók, mint a világos betűfajokból szedettek.

B. K.

Nyomtatástechnikai apróságok.

Klisék elraktározása. Nagyon sokat foglalkoztak és foglalkoznak szaklapjaink ezzel a fontos kérdéssel. A kérdés fontosságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy hivatásos vegyészek kísérleteznek egy olyan szer feltalálása érdekében, amelynek alkalmazásával meg lehetne akadályozni a klisék oxidálását. Szaktársaim közül szintén többen foglalkoztak e kérdéssel. Ajánlanak aszfaltlakkot, olvasztott gyantát, fagygyut, disznózsirt, azonban ezek közül biztos eredményt nem igen lehet elérni egyikkel sem. Az említett szerek közül a fagygyú és a disznózsir egyáltalán nem jöhet számításba, mert mi sem idézi elő jobban az oxidálást, mint a klisén hosszú időn át megavasodott disznózsir vagy fagygyú. Szerény véleményem szerint én azt ajánlom, hogy a kliséket egyáltalán semmiféle szerrel se kenjük be, hanem nyomtatás után azonnal mossuk le azokat benzinnel és puha ronggyal szárazra töröljük le. Ezután vegyünk egy darab törlőgummit s ezzel — miután meggyőződünk róla, hogy nem tartalmaz esetleg olyan anyagot, mely a klisében kárt tehetne — a kliséket jól ledörzsöljük. Legmegfelelőbb erre a célra a nyers gummi, mivel az a homoktól teljesen mentes, (ami nagyon fontos), s ez még a ponthálózatban visszamaradt festéket is jobban viszi ki, mint más gummi. A kliséket a ledörzsölés után 2-3 iv selyempapírba csomagoljuk és egy szekrénybe tesszük. A biztos eredmény most már azon múlik, hogy e szekrény száraz helyen van-e elhelyezve. Ha az teljesen száraz helyen áll, úgy a kliséken évek múlva sem veszünk észre oxidálást.

L. A.

Kézi iker-feladóhenger. A gyakorlati tapasztalat is bizonyítja, hogy az eddig használatban levő kézi feladó-hengerrel a festéknek a kövön való eldörögölése — hosszadalmas és nehézkes volta mellett — mennyire tökéletlen és egyenetlen s ez a kézi sajtón történő korrektúra-s más levonatokon meg is látszik. Sokan ugyan egész felesleges dolognak tartják, hogy a levonatok tisztaságára súlyt helyezzenek s ezért eddig nem is igen foglalkoztak a kérdéssel, hogy a kézi feladó-henger tökéletesítéséket oly célból, hogy a korrektúra-levonatok és egyéb, a kézi sajtón készülő és kézi festékfeladás segélyével nyomtatott nyomatok is szépek, tiszták és így jól olvashatók legyenek. Krausz Soma, a Pesti Lloyd-Társulat nyomdájának igazgatója érdemesnek találta, hogy ezzel a csekélynek látszó, de elég fontos dologgal foglalkozzék s hamarosan szerkesztett is egy kettős kézi feladóhengert, mely az e sorok élén olvasható megnevezést viseli. A kézi iker-feladóhengerben ismét egy tökéletesített segédeszközt nyertünk, mert ennek segélyével a festékszédörzsölés sokkal gyorsabban, biztosabban, kevesebb fáradsággal és tökéletesebben eszközölhető s használatának még előnye az is, hogy a kövön el nem dülhet, fogantyúja tisztán maradhat meg, mert az nem fekszik a festékes kövön s így a lehúzó is tisztább munkát képes végezni.

Az összes szedőgépek között
első helyen áll és a legtökéletesebb!

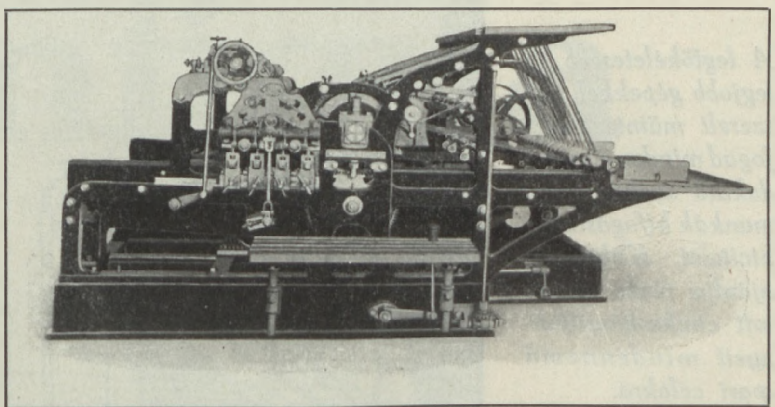
Lanston-Monotype

egyres betűket öntő szedőgép, mely a
legpontosabb munkát végzi és
így a leghasznavehetőbb!

Árvetésekkel, kiszámításokkal, valamint munkatervekkel készséggel szolgál
Garda Henrik, a Lanston-Monotype egyedüli
árusítója, Leipzig, Buchgewerbehaus

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁRA / BUDAPESTEN

*Könyvnyomdai gyors-
sajtók vasuti rendszerü
menettel. Könyvnyomó
gyorssajtók két- és négy-
pályás görgő-járáttal.
Kromótipiai gyorsajtók
rövidített ívkivezetőkkel
és gyűrűs kirakódob se-
gélyével. Kétfordulatu
gyorssajtók előlkiakó-
val. Könyvnyomdai gyors-
sajtók görgő-pályával.
Könyvnyomdai kéziasjtók
és könyvkötészeti gépek*

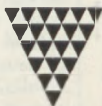
Körforgó nyomógépek ujság- és illusz-
trációnyomásra, meghatározott és változ-
tatható ívnyagyságok számára készülnek.

CS. ÉS KIR. UDVARI BETÜÖNTÖDE,
RÉZLÉNIAGYÁR ÉS VÉSŐINTÉZET

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

WIEN, VI. BEZ., MILLERGASSE 23.

Szállít teljes nyomda- és tömöntőde-berende-
zéseket a legmodernebb anyaggal a legolcsóbb
és legkényelmesebb fizetési feltételek mellett

MAGYARORSZÁG VEZÉRKÉPVISELŐJE:
VÁCZY ISTVÁN, BUDAPEST, VIII,
SZENTKIRÁLYI-UTCA 3, II. EM. 17.

Költségelőirányzatokat és mintalapokat kész-
séggel díjmentesen rendelkezésre bocsájtunk

KLISÉK: AUTOTIPIA,
KROMÓTIPIA, FOTO-
TIPIA ÉS FOTOLITO

KÖNIG ÉS TÁRSAI

FOTOCINKOGRAFIAI
MŰINTÉZETE, BUDA-
PEST, VII. KERÜLET,
WESSELÉNYI-U.54.SZ.
TELEFON-SZ.: 127-65

MINTÁK ÉS VÁZLATOK DIJTALANUL

HERBST S. FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

Budapest, VIII, Bezerédi-u. 19 (saját ház)

TELEFON-SZ.: 424

*A legtökéletesebb és
legjobb gépekkel fel-
szerelt műintézet el-
fogad minden a repro-
dukáló szakba vágó
munkák kifogástalan
kivitelét. Különösen
ajánlja rézbe mara-
tott címke-készítme-
nyeit mindennemű
ipari célokra.*

Különbéle klisék
ipari célokra
raktáron

TELEFON-SZ.: 424

*A vésnök is komoly
legény,
Javitgat a kép tetején.
Valósággal nagy
szerencse:
Kéznel van a lupa-
lencse.
Igy igazgatnak a
képen,
Herbst S. klisé-
műhelyében.*

Figyelmeztetjük
ciklus-
hirdetésünkre

FŐKÉPVISELET ÉS ÁLLANDÓ RAKTÁR
MÜLLER TESTVÉREK
 BUDAPEST, V, SÓLYOM-UTCA 13. SZÁM

WOTTITZ MANFRÉD

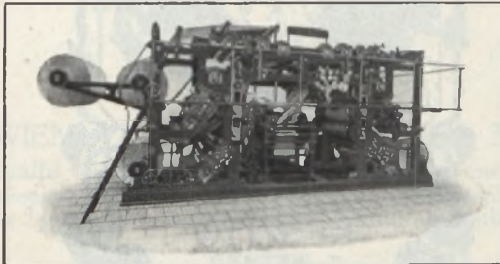
Budapest, VI, Eötvös-utca 48. Telefon 18-99.
 Dombornyomásokhoz való stanznik, fototipiák,
 kemigrafiák, autotipiák, klisék három- és négy-
 színű nyomáshoz. Fényképfelvétel házon kívül

Bernhard Antiqua

Schriftgießerei **FLINSCH** Frankfurt a.M

Maschinenfabrik Augsburg- Nürnberg A.-G.

Gyorssajtók és nyomdai
körforgógépek

Képviseelő Magyarország és Ausztria részére
POLACSEK JÓZSEF
WIEN, IV. BEZ., BELVEDEREGASSE 3.

FISCHER ÉS MIKA BETÜÖNTŐDE BUDAPEST

VI, RÉVAY-UTCA 6. SZ. TELEFON 28-62

Elvállal egész nyomdai berendezéseket. Célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. Kézletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, belüszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szab. nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K

GRAFIKAI GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Saját gyártmányu amerikai tégelynyomó-sajtók, papírvágó-, perforáló-, korrekturalehúzó- és lemezollógépek. Szédőhajók, sorzók, stégek, zárókarikák, vas-úrtégek és különféle használt és tökéletesen javított nyomdai és könyvkötőgépek raktára. Mindenféle gépek javítása, ugyanzintén teljes nyomdák áthelyezése elfogadtatik. Teljes nyomdaberendezések jutányos árak mellett szállíthatnak.

BUDAPEST, V, CSANÁDI-UTCA
3. SZÁM. TELEFON-SZÁM 52-71

Papírhulladék, rongy-, vas-, fém- és nyerstermékek nagybani kereskedése.

SÁR MÓR

Központi telep:
Budapest, V. ker.,
Visegrádi-utca 98
Telefonszám 220

PAPIRLEMEZ GYÁRI RAKTÁR

Vidéki fióktelep:
Szeged. 117. posta-
fiók. Iparvágány.
Telefonszám 684

Papírhulladék és rongyok selejtezése a papír- és posztógyártás céljaira.

Az 1910. évi brüsszeli világkiállításon a legmagasabb díjjal, a „Grand Prix“-vel kitüntetve.

KÖ-ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁRAK GLEITSMANN E. T.

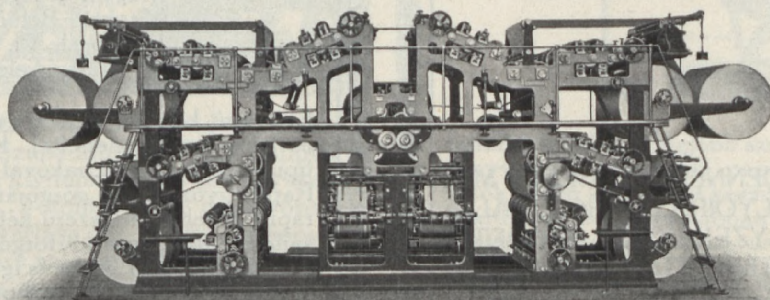
Képviseleti: *Tanzer Miksa*
grafikai szaküzlet, Buda-
pest, VII, Akácfa-utca
50. szám. Telefon 13-70

Különlegesség: gyorsan száradó fekete festékek. Könyvnyomáshoz: SPECIAL. Könyomáshoz: PERFEKT. A festékek több minőségben és különféle árakban kaphatók.

VOGTLÄNDISCHE MASCHINEN- FABRIK

(Ezelőtt J. C.
& H. Dietrich)

Aktien-Ges.
Plauen i. V.

64 oldalas négytekerces
teljesen szalagnélküli körforgógép
4 hajtogató-készülékkel.

Előnyei: könnyü hozzáférhetőség, tökéletes működésű hajtogató-készülék, kis térfogat, jelentős hajtóerő-megtakarítás, kényelmes kezelés. Elsőrendű anyag.

Körforgógépek gyártása és szállítása mindenféle nagyságban és változatban. A legmodernebb öntödei berendezések. Kompletts gyorsöntőgép „Rotoplate“

Számítások és árvetések készséggel adatnak. Képvisező Magyarország és Ausztria részére
PAUL KEIL, WIEN XVIII., WÄHRINGERSTRASSE 135

CINKOGRAFIAI
MŰINTÉZET

KOBLINGER GYULA

BUDAPEST, VII. KER.,
CSENGERY-UTCA 22.
TELEFON-SZÁM 14-61

KÉSZIT MINDENMŰ KLISÉKET MŰ-
VEKHEZ, FOLYÓIRATOKHOZ, VALA-
MINT ÁRJEGYZÉKEKHEZ, HIRDETÉ-
SEKHEZ. ÉPÍTÉSZETI STB. TERVEKET
FOTOLITOGRAFIAILAG SOKSZOROSIT

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ
EGÉSZ BIRODALOMBAN. ALAPITVA
1848. GYÁR: MÖDLING, WIENI FIÓK-
TELEP: III, WEISSGÄRBERSTR. 22-24.

Mödlingi Gyorssajtógyár

ezelőtt Kaiser L. Fiai R.-T. Budapesti
fióktelep: VII, Akácfa-utca 13. sz.

Magyarországi képviselő: Első
Magyar Betüöntőde R.-Társ.
Budapest, VI, Dessewffy-utca
32. szám. Telefon-szám 23-70.

Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtók vasuti
és körmozgású menettel. Kromó- és auto-
tipia-gépek frontkirakóval vagy anélkül.
Rapid-gyorsajtók görgőjarral. „Doppel-
rapid“ Miehle-rendszerű kétfordulatu gyors-
ajtók. Különleges körforgógépek gyártása.
Tökéletes kivitel, gyors és igen könnyű járás.
Különféle új és javított gépek nagy raktára.

MODERN KÖNYVKÖTÉSZET ÉS ARANYOZÓ MŰINTÉZET

KLEIN FERENC ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 43. SZÁM. TELEFON 54-46

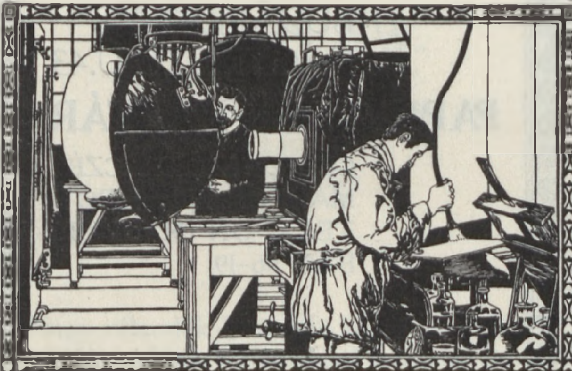
Új grafikai szaküzlet!

Horvát Lajos

Budapest, VI, Dávid-
utca 8. Telefon 123-09

Szállít és raktáron tart könyvnyomdák, könyomdák,
könyvkötők, klisékészítők és más sokszorosító mű-
iparágak részére az üzemhez szükséges összes beren-
dezési tárgyakat, úgymint: gépeket, betűket, rézléniá-
kat, felazerevényeket, litografiai köveket, alumínium-
lemezeket, rasztereket, valamint egyéb szaccikkeket.
Vezérképviseltek és képviseltek Magyarország és
a keleti államok részére: Bauersche Giesserei,
Frankfurt a. M. és Barcelona. Herbst & Illig, Frankfurt
a. M., Kohinoor-Raster. A. Hogenforst, Leipzig, gép-
gyár. Hutter & Schrantz A.-G., Niemes, nemezyár.
Edm. Obst, Leipzig, boríték- és papirkülönlegességek.
Riese & Pohl Nachf., Berlin, amerikai gyorsajtók.
Roman Scherer A.-G., Luzern, fabetűgyár. Zierow &
Meusch, Leipzig, rézléniagyár. Szakavatott kiszolgálás

C. ANGERER ■ SÖRGÖNYCIM ■
& GÖSCHL, WIEN XVI.
 CSASZÁRI ÉS KIRÁLYI UDVARI
 FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZETE

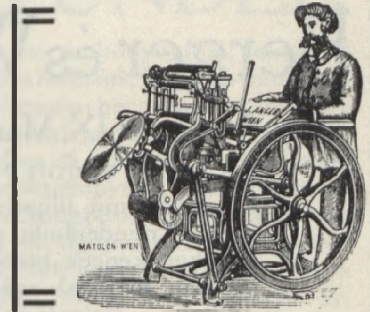

Cink-, réz-, és acélklisék könyv- és dombornyomásokhoz. Szabadalmazott új autotipiai eljárás. Művészi kivitelű három- és négyzinyomású klisék. Fotolitografiai péplevonat. Rajzanyagok gyártása, és pedig: szemcsézett rajzpapír köre való lehúzáshoz, valamint karcpapír, kréta és tus. Autogravurok, új nyomtatási eljárás művészi sokszorosításhoz

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE

Josef Anger & Söhne

WIEN-HERNALS, HAUPTSTR. 122

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyvnyomdák, papírgyárak, könyvkötők, üzleti könyveket készítő gyárak, dobozgyártók részére legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel. Magyarországi képviselő

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet Budapest, VII, Akácfa-utca 45. Telefon 152-11

Ne használjunk rongyot

gépmosásra illetőleg géptisztításra, mert abban gyakran fertőző betegségek csirái vannak, amellet **drágább mint a mosható géptörlőkendő** A Budapesten létező nagyobb nyomdákban kivétel nélkül csak gépkendőket használnak tisztító anyagul. Felvilágosítással, mintakendőkkel s ajánlattal mindenkor szívesen szolgál **Szabó Rezső "Mercur" gépkendő-gőzmosógyár Budapest, IX, Soroksári-út 138. Telefon 54-12**

**AUTOTIPIA
 FOTOTIPIA**

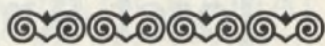
Készít horgany- és rézmarratású kliséket a legszebb kivitelben. Házonkívüli felvételeket, úgymint építmények, gépek, tájképek, festmények és iparművészeti tárgyakról a legjutányosabb árak mellett.

TELEFON 679

**FOTOLITO-
 GRAFIA**

TELEFON 679

HENGERÖNTŐ-MŰHELY LAPOS ÉS KÖR-
FORGÓ-GÉPEKHEZ. OLCSÓBB ÉS JOBB
AZ OTTHONI ÖNTÉSÉNél

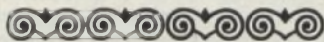

Első magyar könyv-
és nyomdai festék-
és hengeranyag-gyár

Berger és Wirth

Budapest IX, Márton-
utca 19. Telefon 56-64

Ujság-, diszmű-, illusztráció-,
mű- és mindenfajta színes
festékek, kencék, bronzok a
grafikai iparágak számára.
"Bianka", "Patent" és "Vik-
toria" hengeranyagok koc-
kázott és sima táblákban.

TÖRZSGYÁR: LIPCSE. FIÓKGYÁRAK:
BARMEN, BERLIN, SZENTPÉTERVÁR,
FLORENZ, PÁRIS, LONDON, NEWYORK

WALDMANN FERENC

BUDAPEST, VI,
NAGYMEZŐ-U.43

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

CÉGJEGYZŐK: ACZÉL
MÁRTON, BILD LIPÓT.
TELEFON INTERUR-
BAN 96-19

Állandó nagy raktár a nyomdászati
szakmában előforduló papirban. Több
előkelő papirgyár lerakata. Különleges-
ségek: különféle boríték- és levélpapir,
kromó-, illusztrációs nyomó- és könyv-
papirokból. Kivánatra papírmintákat
azonnal küldünk ingyen és bérmentve

Bauer-féle öntőde Frankfurtban

(M. m.) e Fiók-öntőde Barcelonában (Gracia)

*Kiváló újdonságok modern betűkből és keretfélékből, a gra-
fikus-művészek legjelesebbjeinek tervezete nyomán. Így: a
Orion-betű és Orion-disz, a Barlösius-féle betű és disz,
a Weiss-féle vignetták és diszitődarabok, a Belvedere, a
Venus-Grotesk, a Haiduk-antiqua, a Kleukens-antiqua (há-
rom sorozat, iniciálékkal és bőséges egyéb disszel).*

Vásárolni szándékozók számára készséggel küldünk mintafüzeteket.

Vezérképviselő Magyarországra részére:

Horvát Lajos grafikai szaküzlete e Budapest VI,

Dávid-utca 8. e Telefon 123-09. e Sürgőncím: Horvát Budapest Dávidutca 8.

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETÜ-
ÖNTŐDE RÉSZVÉNYTÁRS.

H. BERTHOLD

BERLIN SW.

FIÓKOK WIEN, SZENT-
PÉTERVÁR, MOSZKVA
ÉS BAUER & CO.
STUTT GART

Nagy választék különféle körzet és betű-
ujdonságokból, rézléniákból és vignetták-
ból. Nagy választék orosz betűkből. Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és segéd-
eszközökkel. Szolid kivitel. Árajánlattal
és mindennemű felvilágosítással szolgál:

PUSZTAFI ZSIGMOND
BUDAPEST, V, AKADÉMIA-UTCA 20

BERLINI KŐ- ÉS KÖNYV-
NYOMDAI FESTÉKGYÁR

**HANS
WUNDER**

G. m. b. H. Könyv- és könyomdai, fekete és
színes festékek. Legjobb minőségű
Germania-hengeranyag bármely
rendszerű gép számára (körforgó-
géphez is). Különlegesség: **Gloria**,
(festékpótanyag), a festék lehuzó-
dását meggátolja. Fénykék **Perga**,
nagyon elterjedt s szívesen veszik.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan
szárad, ezért igen ajánlatos ár-
jegyzékek nyomásához. Könyv-
kötőfestékek. Atnyomó-papírok:
Rekord, berlini és transparent

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG ÉS EGYEDÜLI RAKTÁR:
GOLDSTEIN ADOLF, BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-41

Gutenberg-Haus Gebr. Geel, grafikai szaküzlet

Wien VII₂, Lerchenfelderstr. 37

TAVIRATI CIM: GEEL, WIEN. FIÓKTELEP:
PRÁGÁBAN. ALAPITTATOTT 1884. ÉVBEN.

MAGYARORSZÁGON KÉPVISELI: KRAMMER
LIPÓT, BUDAPEST, VI, BAJNOK-UTCA 26. SZÁM

**AZ EREDETI
MERGENTHALER**

LINOTYPE

Kő- és könyvnyomdai gyorsajtók a
legujabb és legversenyképesebb ki-
vitelben. Taposó-gyorsajtók: Eredeti
„Viktoria” tégelynyomógépek a leg-
finomabb ábra- és dombornyomáshoz.
Eredeti „Viktoria-Herkules” a legerő-
sebb dombornyomáshoz. „Viktoria-
Merkur” tégelynyomógép finomabb
akcidens- és merkantil-munkákhoz.
Eredeti „Liberty” tégelynyomógépek
tányérfestékezéssel. Segédgépek, kel-
lékek, anyagok nyomdák, könyvköté-
szetek és a rokonszakmák részére
csak elsőrendű kivitelben. Nyomda-
berendezések. Faber és Schleicher-
gyártmányu litografiai gyorsajtók.

SORSZEDŐ- ÉS ÖNTŐGÉPEK

KIZÁRÓLAGOS ÁRUSÍTÓI MAGYARORSZÁGON,
AUSZTRIÁBAN ÉS A BALKÁN ÁLLAMOKBAN.

A **LINOTYPE HATFÉLE** kivitelben készül:
Egybetűs sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE**.
Kétbetűs sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE**.
Kétbetűs sorszedő- és öntőgép **IDEAL**. **Két-**
betűs kettős táru sorszedő- és öntőgép **LINO-**
TYPE (négyféle betű szedéséhez). Legujabb!
Hárombetűs sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE**.
Hárombetűs kettős táru sorszedő- és öntőgép
LINOTYPE (hatféle betűtípus szedéséhez).

HERMANECI PAPIRGYÁR

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VI, GYÁR-U. 38

GYÁRT: FINOM, FAMENTES
IRODAI ÉS MERITETT, RAJZ-
ÉS SZINES PAPIROKAT, STB.
ROTÁCIÓS PAPIR GYÁRTÁSA

J. G. SCHELTER & GIESECKE LEIPZIG

BETŰONTÓDE · · GÉPGYÁR

Phönix tégelynyomó-sajtó

egyszerű és legfinomabb kivitelű nyomtatványok, autotypiák, valamint három- és többszínnyomások, dombornyomások és stanolások részére. Önműködő kézzelvezető-készülék.

Windsbraut egy- és kétfordulatú gyorsajtó
ujság-és akcidens-nyomások részére. Önműködő ívberakó-készülék. Kötő festékező- szerkezet. Önműködő oldal- és mellső illesztékek és ennek következtében kitűnően pontos sorogven (regiszter) és egyéb előnyök. Kényelmesen kezelhető. Rendkívüli gyorsaság. Óránkint 3400 nyomás érhető el.

Önműködő számozó- és számláló-készülékek.

Betűk, mindenféle körzetek és díszítések, akcidens-munkákhoz, újságokhoz és könyvekhez. Hirdetési betűk. Rézvonalak és rézdíszítések. Arany- és dombornyomási lemezek. Rézbetűk és körzetek könyvkötők részére. — Galvanoplasztika. Maratósi műterem. Autotypiák. Teljes tömítődei berendezések. — Nyomdai kellékek.

Bővebb felvilágosítással szolgál

POLLÁK MÓR

Magyar- és Gácsország vezérképviselője
BUDAPEST, Rózsa-utca 40a, II. em. 1. ajtó

STEMPEL D.

BETŰONTÓDE
R.-T., FRANKFURT A. M.

Több háromszáz személynél. Kivitel minden országba. Ékezetek minden nyelvhez

Gyártja a Mergenhali szedőgép belüli kézi szedésre való használatra, Rézléniagyár Galvanoplasztika Vésnöki intézet

Kiválóan szép és praktikus újdonságok a modern nyomdai munkák kiviteléhez, úgymint: könyv-, akcidens-, körlevél- és írói befűkből, iniciálék, körzetek, ornamentek, díszítések, polytipok, vignetták slb. stb. slb.

Költségaiánálálal és mintákkal készséggel szolgál a magyarországi vezérképviselő:

SILBERER ADOLF, grafikai szaküzlet
BUDAPEST

KÖNIG és BAYER-nél
BUDAPEST, VII. KAZINCZY-U. 32.
4-83: TELEFON: 4-83.

MINTAK, AJÁNLATOK ÉS VÁZLATOK DIJMENTESEK. FELVÉTEL HÁZON KIVÜL IS

VACSORA-EGY SZÁM

A SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJÁNAK SZEMÉLYZETE ÁLTAL, JAUERNIK NÁNDOR IGAZGATÓ ÚR 25 ÉVES JUBILEUMA ALKALMÁBÓL, 1911. OKTÓBER HÓ 28-ÁN A BUDAI VIGADÓBAN TARTANDÓ

TÁRSASVACSORÁRA

•1911•

OKT.

28-ÁN

MŰSOR:

1. HARANGOZNAK, kar Médertől. Előadja: *a Athenaeum Dalegyelet*. Karnagy: *Müller Károly*, fővárosi zenetanár. ooooooooooooooooooooooooooooo
2. ÜDVÖZLET. Előadja: *Karnaker Ilonka* úrnőhölgy.
3. A) Godard: „BERCEUSE“; B) Verdi: ária a „TRAVIATA“ című operából. Énekli: *May Münster Cornélla* úrnő, operabékesnő. Zongorán kíséri: *Schader Vilma* úrnőhölgy. ooooooooooooooooooooo
4. VISSZAVÁRLAK, költemény Endrődítől. Szavalja: *Zombory Béláné* úrnő. Zongorán kíséri: *Antony Károly*, fővárosi zenetanár. ooooooooooooo
5. *Kováry Gyula*, a Nagy Endre kabaret tagja, saját műsorával. Kíséri: *Szador SMthály*, a kabaret karmestere. ooooooooooooooooooooooooooooooooooooo
6. „A HARMÓNIA DICSENEKE“, kar Hubertől. Zongorakísérettel előadja: az *Athenaeum Dalegyelet*. Karnagy: *Müller Károly*, fővárosi zenetanár. ooooooooooooo
.....

A zongorát *Chmel J.* és *fla. cs.* és királyi udvari zongoragyárosok szíveségből engedték át.
.....

Társasvacsora után tánc.

STEINER VILMOS

KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDÁJA BUDAPEST

VII., KLAUZÁL-TÉR 15 (UDVARBAN)

TELEFON 133-98

TELEFON 133-98

FÉNYKÉPÉSZETI MŰTEREM

BUDAPEST, 191

T.C.

Van szeretném nagybecsű tudomására adni, hogy a II. Zsigmond-u. 14 szám alatt egy a modern kor követelményének teljesen megfelelően berendezett fényképezési műtermet nyitottam. Sok év tapasztalatom, melyet fővárosunkban és a külföldön szerepelt, garantál arra, hogy kizárólag elsőrangú művészet kiadványok készüljenek. Nagyrészt a fényképezési kézi művelettel

GERGELY

A műterem
működésére
szükséges
alvétel

II. ZSIGMOND-UTCA 14. SZ.

FÉNYKÉPÉSZETI MŰTEREM

T. C.

Van szerencsém nagybecsű tudomására adni, hogy a II. Zsigmond-u. 14 szám alatt egy a modern kor követelményeinek teljesen megfelelően berendezett fényképezési műtermet nyitottam. ✿ Sok évi tapasztalataim, melyet fővárosunkban és a külföldön szereztem, garancia arra, hogy kizárólag elsőrangú művészies képeket készítek. ✿ Nagybecsű pártfogását kéri illő tisztelettel

GERGELY

A karácsonyi megrendeléseket kérem mielőbb leadni!

Az újévre a megrendeléseket kérem mielőbb leadni!

II. ZSIGMOND-UTCZA 14. SZ.

LESSING-ANTIQUA

MINT KÖNYV- ÉS CÍMIRÁS ELSŐRANGU!

WILHELM WOELLMER'S

BETÜÖNTÖDÉJE ÉS RÉZLÉNIAGYÁRA / BERLIN SW 48

Admiral! Utolsó ujdonság!

*A legsikerültebb betüöntődei termék! Előkelő
metszése és formája miatt rendkívül hatásos!*

*Wilhelm Woellmer's betüöntődéje
és rézlénia gyára : Berlin SW 48*

A TYPOGRAPH-SZEDŐGÉP

birtokosainak, mint valamennyi körültekintő nyomdatulajdonosnak az az óhajtása, hogy nyomdájuk betüválasztéka a legtokeletesebb legyen. Eme kívánság kielégítésére szolgál a Typograph-szedőgép

518-FÉLE BETÜKÉSZLETE

mely ezen régen kipróbált szedőgép birtokosainak rendelkezésére készen áll. Ezen betükészlet 133-féle fraktur és 385-féle antiqua (beleértve 59-féle orosz, görög és arab betüt) betüből áll. Ezen választék folytonosan újabb vágásuakkal lesz kiegészítve és ez a magyarázata annak, hogy a Typograph-szedőgép minden világrészben fokozatosan terjed, mert a lehetőségig gazdag betüválaszték

A NYOMDÁSZ BÜSZKESÉGE

Magyarországi képviselő: ADLER J., Budapest, VI, Podmaniczky-utca 18. sz.
Budapesti képviselő: TANZER MIKSA, Budapest, VII, Akácfa-utca 50. szám

A világ legrégebb, leghiresebb és legnagyobb nyomdai festékgyára

Lorilleux Ch. és Társa

Iroda és raktár: Budapest, IV. ker., Ferenc József-rakpart 27. szám. Telefon 37-58.

Alapítva 1818. évben.
11 gyár és 50 lerakat az egész világon.
Az 1899. és 1900. évi párisi világkiállításon versenyen kívüli jury-tag. Grand Prix: St. Louis 1904, Lüttich 1905, Milano 1906 és Brüsszel 1910. évben

Magyarországi gyár: BUDA-
FOKON, Budapest mellett.

Fekete és színes festékek a kö- és könyvnyomdai, könyvkötészeti és valamennyi grafikai szakma részére. Arany- és ezüsfestékek. Másolófestékek. Hengeranyagok és azok öntése. Kencék. Preparált papírok könyomdák részére.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS
GALVANOPLASZTIKA

ELSŐ

RÉZLÉLIA-GYÁRTÁS
MECH. GÉPMŰHELY

MAGYAR BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 32. TELEFON 23-70

Folyton dus raktárt tart magyar és minden idegen ékezetű könyv- és cimbetükből, valamint körzetek, rézléniák és különféle anyagokból. Egész nyomdai berendezések gyorsajtókkal együtt, jutányos feltételek mellett, gyorsan foganatosítatnak.